

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1907. Andra Kammaren. N:o 54.

Lördagen den 11 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 4 innevarande maj.

§ 2.

Föredrogs och remitterades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord hvilande proposition angående vissa ändringar i gällande stämpelförordning.

§ 3.

Vidare föredrogs, men blefvo åter bordlagda bevillningsutskottets betänkanden n:is 35 och 36 samt bankoutskottets memorial n:o 12.

§ 4.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Herr vice talmannen, som yttrade: Herr talman! Jag ber att få föreslå, att kammaren ville besluta, att bankoutskottets memorial n:o 12 måtte upptagas på föredragningslistan först bland två gånger bordlagda ärenden vid nästa plenum.

Denna hemställan bifölls af kammaren.

§ 5.

Fortsattes den från gårdagens sammanträde uppskjutna Om valrätten till Andra Kammaren m. m. öfverläggningen angående punkten 1:o) samt punkten 3:o) mom. a), c)—g) och i) af första särskilda utskottets utlåtande, n:o 3, i an-

Andra Kammarens Prot. 1907. N:o 54.

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

ledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af §§ 31, 49 och 53 regeringsformen samt §§ 6, 7, 8, 10, 11, 13 till och med 22, 25, 28 och 38 riksdagsordningen så ock till öfvergångsstadgande i riksdagsordningen jämte inom Riksdagen i ämnet väckta motioner; och lämnades därvid, enligt förut skedd anteckning, ordet till

Herr Hazén: Herr talman, mina herrar! Sedan gårdagen erinra vi oss, att många anmärkningar från majoritetshåll blifvit riktade mot det af oss nu behandlade rösträttsförslaget. Jag skall icke tillåta mig att upptaga några utaf dessa till öfvervägande. Ty jag förmodar, att detta kommer att ske af personer, som framdeles intaga denna plats. Jag vet i öfrigt, att det är så ställt med detta förslag, att däri finnes ett fel, som icke genom någon diskussion kan utplånas. och detta fel består däruti, åtminstone hvad en del beträffar, att förslaget icke har kommit från en vänsterregering.

I mina ögon är detta förslag ett godt förslag, och, såsom jag tror, hafva vi ännu icke haft ett rösträttsförslag framme, som har så bestämt inför den allmänna kritiken i landet som just detta. Härmed vill jag icke hafva sagt, att förslaget är fullkomligt. Det har brister äfven i mina ögon. Det saknar bestämmelser om kvinnans rösträtt, som både jag och många från högerhåll skulle hafva önskat funnits där. Det har ock andra brister. Men skola vi räkna på ett absolut förslag, som tillfredsställer allas våra önskningsar, så att vi må kunna säga, att rösträtsfrågan blifvit definitivt löst, vinna vi aldrig det målet. Ty rösträtsfrågan kommer att vistas i detta hus, så länge riksdagsmän komma att här hafva sin boning.

Det förslag, som nu är framme, får icke ensidigt granskas i och för sig, utan det måste fastmer jämföras, om man skall vara rättvis, med de konkurrerande majoritetsvalsförslag, som, jämte detta, ligga på bordet. Och tänka vi på dessa, torde man kunna få erinra ärliga majoritetsvänner, att deras förslag icke heller äro fullkomliga, utan ha många, stora brister. Och jag undrar, hvilket utaf dessa konkurrerande förslag, som skulle kunna, med hopp om framgång, intaga platsen, för så vidt den olyckliga påföljd skulle komma, att vi nödgas begrafva detta förslag.

För att kunna vara kortfattad i min framställning, så skall jag med afseende å majoritetsvalsförslagen framtaga endast två fel, hvilka synas mig vidlåda desamma. Det första felet, som vidlåder majoritetsvalsförslagen, är detta, att de kämpa för så kallad allmän rösträtt; men denna allmänna rösträtt blir icke effektiv för några andra, än för dem, som tillhöra majoriteterna. Minoriteterna få endast *skenbarligen* rösträtt. Röstsedlarna uti deras hand, som tillhöra minoriteterna, ha icke mera värde än

de gamla Görtzdalerna. Det är endast något inbilladt värde, jag har i min hand. Ty, när jag kommer för att inlösa min röstsedel, får jag ingenting för den. Vi skulle ju kunna taga exempel här från Stockholm. Här äro många kategorier utaf rösträttslösa. Här äro fattiga. Här är en del, som utaf olika anledningar står under strecket. Här är en del, som står öfver strecket, men som icke betalar sina utskylder. Här är också en stor del af ädla, insiktsfulla, fromma och i allmänna värf förfarne män, som *effektivt* sakna rösträtt. De hafva gått, gång efter gång, till valurnorna med sina röstsedlar, men de hafva gått dit förgäfvcs. Nu hör man icke minst från Stockholm, hurusom det tröstas med, att om man icke är representerad från den ort, man tillhör, kan man vara representerad från en annan ort. Jag tycker ändå, att det skulle vara mera hugnesamt för de goda stockholmarna, om de kände sig representerade utaf de män, som sitta på den ortens representantplatser.

Då vi nu skola gå till att få allmän rösträtt, så vore det ju önskligt, att man icke blott finge den till formen och skenet, utan också till gagnet — att man finge en *effektiv* rösträtt. Det är ju så, mina herrar, att vi få *effektiva* debetsedlar, och detta hafva vi att förvänta kanske mer och mer efter den progressiva skalan. Då vore det icke för mycket begärdt, att man också sökte ställa det så, att man kunde få *effektiva* röstsedlar, och detta åtminstone efter proportion utaf de meningsfraktioner, som man tillhör.

Det andra felet, som synes mig vidlåda majoritetsvalsförslagen, är detta, att uti dem synes ligga nästan en hypnotisk kraft till att gifva en skef föreställning om hvad som verkligen menas med *folket*. Man hör så ofta sägas i denna kammare, att denna kammare skall vara en folkvald kammare, att det skall vara denna kammare, i hvilken ligger eller är förlagd den politiska maktens tyngdpunkt, den kammare, i hvilken finnes den *temporära* folkviljan eller nationalviljan, till skillnad från Första Kammaren, som skulle inom sig sluta den *permanent*a, den *mogna*, den *konserverande* folkviljan. Men då man så talar om folket, så undras: hvad menar man egentligen med folket? Ja, meningarna synas vara delade. Jag skall gå förbi herrar Brantings och Lindhagens förslag och icke uppehålla mig vid hvad som enligt dessa synes utgöra folket. Jag gör det desto hellre som dessa förslag för tillfället icke äro egentligen aktuella. Jag skall gå till det förslag, som här framlagts af herrar Staaff och Berg och deras kamrater. Hvad mena dessa ärade herrar i sitt förslag med folket? Jo, om man ser på motiveringen till deras förslag, så synes med folket menas dem, som tillhöra den härskande majoritetens i landet allmänna riktning och åskådning: *de* tillhöra folket, *de* utgöra folket. Men de andra som icke tillhöra den härskande majoritetens i landet allmänna riktning och

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

åskådning, de synas egentligen efter detta förslag icke tillhöra folket. De tillhöra de minoriteter, som icke äro att räkna till folket, och hvilka alltså icke komma upp till detta hus, de minoriteter, som politiskt sedt, icke ha någon annan utväg än att inom någon tid mer eller mindre vissna, politiskt vissna eller också upptaga en förtviflad kamp för att söka kämpa sig fram till att bli så att säga majoritet. Afsikterna med afseende på herr Staafls förslag synas vara att mer eller mindre, allt eftersom massorna växa, föra folket, föra nationen ut i en kamp, där det blir strid mellan folket och icke-folket. Den del, som icke är folket, måste försöka kämpa sig fram att blifva folket, men det blir den icke med mindre den blir majoritet. Men, mina herrar, hvad är då folket? Folket är väl dock det *svenska folket*, folket såsom *organiskt helt* bestående af höga och låga, rika och fattiga, af öfverklass, medelklass och underklass. Sådana skiljaktigheter ha förefunnits och sådana skiljaktigheter skola trots allt komma att förefinnas. Det vore godt, om alla kunde ryckas upp och komma fram, så att icke sådana skiljaktigheter behöfde förefinnas. Men då vi taga verkligheten sådan den är och kommer att bli, så visar den, att icke alla komma fram. Men då är det godt att åtminstone en större del kommer fram genom omtänksamhet och arbete, för att därigenom gagna icke blott sig själva, utan äfven gagna och hjälpa de öfriga. Härvid är det ju så, att det proportionella valsättet kan taga hänsyn till dessa växlande skiljaktigheter på sådant sätt som majoritetsvalen icke kunna. Och det är ju så, att om man icke tillhör ett majoritetsparti, så kan man med proportionellt valsätt ändå få glädja sig i den känslan, att man tillhör folket, och att man kan aktivt och effektivt uträtta något i ett riksdagsmannaval — ja, glädja sig öfver att man har effektiv rösträtt på hvilken plats man än vistas, så att om man har rösträtt på en plats, man icke behöfver mista den, i fall man flyttar till annan plats, utan får behålla förmånen att i någon mån och med någon utsikt till framgång taga del i den politiska lifsrörelse, som förefinnes. Men nu invänder man: tror du icke på det godas makt och det förnuftigas makt, och vet du icke, att det ädla och sanna skall genom sin verksamhet kämpa sig fram? Jag tror visserligen på den makten, men jag är också medveten om, att det förvända och svarta, därest det i någon mån sluter sig tillsammans och blandar sig med hvad som är sant och rätt, så ock med energi och snille bäres fram samt ansluter sig till de mänskliga lidelserna, har ett ganska stort värde.

Man har sagt, att man skall icke lösa denna fråga i misstroendets tecken, och däri instämmer jag. Jag tror, att vi kunna vara regeringen tacksamma för den position, som den intagit. Den har visat sig vilja lösa denna fråga icke i misstroendets utan förtroendets tecken, visat förtroende både åt vänsterhåll och

åt högerhåll, åt vänsterhåll därmed att den gått så långt i tillmöteskommande, åt högerhåll därmed att den visat sig vilja så att säga verka för, att så stora eftergifter och så stort tillmöteskommande som möjligt äfven därifrån må vara att förvänta.

Jag kan icke följa herr Fridtjuv Berg, då han med så starka ord i går uttryckte sin önskan, att frågan måtte så att säga begrafvas vid denna riksdag, och att det måtte blifva ett referendum till svenska folket. Han hade ju ett tidningsurklipp med sig, om hvilket han antydde att det innehöll bittra utgjutelser. Jag tycker att vi borde söka intaga sådan position, att vi kunde slippa sådana där papperslappar och sådana där utgjutelser och sådant, som kan gifva anledning till lidelsers uppväckande; ty vi hafva haft mer än nog af sådant. Jag tycker, att vi i stället skulle söka att förebygga, det må jag säga, mera än hvad vi gjort ett *blödande brödrakrig*. Det är dock icke någon lek att gå in i detsamma. Och det är egentligen af den anledningen jag har intagit denna plats för att för egen del få till protokollet förvarad min varma önskan, att vi måtte förskonas från ett sådant brödrakrig, hvilket jag finner vara smärtsamt både ur humanitetens och etikens synpunkt. Jag gör det desto hellre, som jag tror, att vi nu stå omkring ett förslag, som är af den art, att vi icke böra anses tvingade att gå till ett sådant brödrakrig. Alltså: i önskan och förhoppning, att vi måtte bli förskonade för alla de lidelsers uppväckande, som med detta skulle stå i samband, är det, som jag för min del går astad att lägga min röst till förmån för det förslag, som är angifvet i den reservation, som afgifvits af herrar Hans Andersson m. fl., till hvilket jag alltså yrkar bifall.

Friherre Silfverschiöld: Herr talman, mina herrar! Som jag förra året, då denna för vårt land så viktiga fråga här diskuterades, icke tog till orda, så anser jag mig nu hafva rättighet, för att icke säga skyldighet, att till protokollet låta anteckna min ståndpunkt i rösträttsfrågan. Jag skall fatta mig mycket kort, allra helst som denna fråga så noga och grundligt debatterades i går äfvensom nu af den ärade föregående talaren. Förra året lade jag min röst för ett förslag, som var grundadt på majoritetsprincipen, och hade då helst sett, att Riksdagen kommit till ett beslut, som varit något liknande det s. k. landshöfdingeförslaget. Hvarför jag satte detta förslag framför det Staaffska förslaget, anser jag mig icke nu behöfva närmare precisera, då ju båda dessa förslag synas vara ur spelet. Jag hade som sagdt helst sett, att rösträttsfrågan blifvit löst förra året, och att den då blifvit löst på majoritetsprincipens grund. Jag har ej varit med om att drifva in denna fråga på det proportionella området. Det må de herrar, som arbetat därför, stå för,

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

men då nu saken kommit dit, vill jag ändå vara med om att göra, hvad jag för min del kan för att få rösträttsfrågan löst och bragt ur världen. I princip har jag aldrig ställt mig afvisande mot det proportionella valsättet, det är blott af rent praktiska skäl, som jag helst önskat, att rösträttsfrågan blifvit löst på majoritetsprincipens grund. Men, mina herrar! Situationen är förändrad sedan föregående år, och man måste följa med. Det går icke an att envist fasthålla vid ett förslag, som icke längre har utsikt att kunna lösa rösträttsfrågan. Svenska folket, som det så mycket talades om i går, fordrar helt säkert af sina representanter, att de lösa rösträttsfrågan. Detta uppdrag hafva nu representanterna haft under en följd af år, men ännu icke kunnat utföra. Nu säger man, att man bör taga ett förslag, som mera tilltalar den stora mängden. Ja, mina herrar, skulle vi vänta till dess vi finge ett förslag, som alla vore nöjda med, då tror jag, att vi lika gärna kunna säga, att det får blifva som det är.

Det yrkas nu från alla håll, att vi skola åstadkomma en författningsrevision, och det ser verkligen ut, som om vi icke skulle kunna undgå en sådan. Och kan jag för min del icke se, att af de förslag, som nu ligga på kamrarnas bord, det finnes mer än ett, som går i denna riktning och har utsikt att få majoritet inom riksdagen, och det är af den anledning, som jag vill stödja detta förslag. Jag anser nämligen, att det är af en stor betydelse att rösträttsfrågan nu blir löst. Och jag skulle gärna vilja instämma med hvad herr Zetterstrand i går sade, nämligen att det kan vara tid på att öfvergå från ord till handling — detta i motsats till de herrar, som fortfarande önska hafva frågan olöst, och fördenskull yrka afslag. Men, mina herrar, hvad skulle vi vinna genom afslag? Jo, helt säkert en upprifvande valstrid, och därefter skulle enligt mitt förmenande situationen inom Riksdagen blifva ungefär densamma som nu. Måhända skulle anhängarne af det socialdemokratiska förslaget blifva flera, men hvad som är säkert är, att det skulle dröja länge, innan rösträttsfrågan kunde komma i ett sådant gynnsamt läge och så nära sin lösning som just under innevarande riksdag. Om man har denna syn på rösträttsfrågan och handlar under ansvarskänsla, så må det ej förvåna någon, att man, som saken nu ligger, ej kan vara med om att kasta landet i denna valstrid, och därigenom få rösträttsfrågans lösning uppskjuten och till sist löst på ett helt säkert ännu mindre tilltalande sätt, än det, som nu står oss till buds.

Herr talman! Böjande mig för situationen och för de skäl, som tala för den vid utskottets förslag af herrar Andersson i Nöbbelöf m. fl. fogade reservationen, kommer jag att lämna min röst för detta förslag.

Herr von Schéele: Herr talman, mina herrar! Det kännes underligt att, efter att för mer än 40 år sedan hafva varit med om det första steget, som togs mot det mål, som vi i dag ämna taga ett stort andra steg fram emot, nu befinna sig i en folkstämning så olik den, hvilken då rådde. Det torde icke kunna nekas, att det var mera vår i svenska folkets hjärta under de decemberdagarna, än hvad fallet är dessa soliga majdagar. Det förslag, som af regeringens majoritet här bjudes oss, motsvarar nämligen icke flertalets af vårt folk önsknings- och förhoppningar, ej heller de principer, som hyllades af upphofsmannen till representationsreformen 1865—66. Sonen till och bäraren af samma namn, som detta representationssätts skapare bar, har i rösträttsutskottet låtit sin stämma höras, folkvänlig liksom faderns, på den af regeringsförslaget anvisade vägen förutspående seger åt de båda ytterlighetspartierna, men ingalunda enligt grundläggarens afsikt, med öppnadt tillfälle för jämväl de moderate att i svenska riksdagen göra sig gällande. Äfven den äldre Louis De Geer hade den meningen, att, på samma gång två starka relativa motsatser borde uti de båda kamrarna finna utrymme, jämväl en moderat riktning skulle kunna på majoritetsvalens väg komma till tals i representationen. Mina herrar, såsom redan förut blifvit framhållet, äro medlande personligheter något helt annat än »medelmåttor», ehuru man velat förväxla dessa begrepp med hvarandra på ett sätt, som i sanning må kallas vidunderligt.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Hvad utskottet bjuder på innebär ingalunda ett steg framåt i rak linje, utan i en buktig eller krokig. Vål kan det tänkas, att man äfven på det sättet kommer fram till det utstakade målet, men detta kan också förfelas, och i hvarje fall sker ett fördröjande genom kroklinjen. På ett enkammarsystem syftade säkert icke grundläggaren, och lika litet hade han tänkt sig proportionellt valsätt såsom väg till det mål, han föresatt sig. Hvilket var då det målet? Hvad ville han?

Den 4 december 1865 öppnar De Geer debatten på Riddarhuset med ett anförande, hvori han varnar mot att, såsom hans ord falla, »gå emot rörelsens lagar», något som ej kunde påräkna framtid. Detta »blefve fallet med hvilket klassvalsförslag som helst», som måste »vara utsatt för att redan från början undergräfvast af tidsandan». »Tiden», fortsätter han, »står icke stilla; något måste göras, och här gäller det att gå i den rätta riktningen». När han så går att angifva denna riktning, då är det tvenne grundtankar han gör gällande: närmast genom Andra Kammaren »individernas ställande i ett mera omedelbart förhållande till nationalrepresentationen, hvarigenom uppkommer en centralisation af makten, som mäktigt bidrager till statens handlingskraft», men därjämte ock till säkerhet för enskild frihet; en Första Kammare såsom »en konsekvent utveckling af kom-

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
Forts.)

munen eller liksom hufvudet på denna organism, under det att de politiskt berättigade medborgarne genom den Andra Kammararen utöfva ett mer omedelbart deltagande i den lagstiftande makten».

Dessa ord om Första Kammararens uppgift att värna om enskild frihet föra mig till minnes hvad jag för kort tid sedan läste uti en engelsk tidning, hurusom en arbetarerepresentant uti parlamentet med styrka framhållit behofvet af ett öfverhus, icke minst i de smås intressen. Denne arbetarerepresentant förmenade nämligen, att despotism kan vara att befara lika väl nedifrån som uppifrån, och att England därför behöfde hvad det har i sitt öfverhus, ehuru visserligen i reformerad gestalt. Äfven vi hafva nyligen hört talas om att hårda händer kunna komma att i en närliggande framtid på detta rum handskas med hvad som för oss är heligt och dyrbart. Måntro det icke då kunde vara af vikt, att man ägde kvar en sådan maktens fördelning inom representationen som den, hvilken Louis De Geer tänkt sig genom de båda kamrarnas bibehållande, naturligtvis med iakttagande af tidens fortskridande kraf?

Det finnes nog äfven andra synpunkter, som göra, att man känner sig orolig vid tanken på att regeringens förslag hotar att låta fortgången däraf utmynna i enkammarsystem. Därvid oroar jag mig icke så mycket för de högre andliga intressenas vård, ty dessa hafva städse af skilda folkklasser i Sverige blifvit häfdade på ett sätt, som skulle göra det till en otacksamhet, ja till en orättfärdighet att i det hänseendet hysa fruktan. Men det gifves områden, där erfarenheten ger vid handen, att Första Kammararen har, liksom fordom det så kallade politiska ståndet inom vår gamla representation, väl behöfts för att i den nuvarande riksdagen häfda viktiga statsintressen, särskildt med hänsyn till utlandet, och därvid inlagt en förtjänst, om fosterlandet, som icke bör förgätas. Det var en lång och sorglig historia, som slutade år 1905, med förhållandet till våra grannar och fränder västerut. Ingen lär kunna neka, att de varnande röster, som då läto sig höras med något större kraft och bestämmdhet, företrädesvis hade sin hemort uti Första Kammararen. För framsynthet fordras jämte annat en högre bildning.

De Geer sammanfattar sin uppfattning af hvad han med sitt representationsförslag åsyftade uti de hugstora orden: »Förslaget erkänner ingen annan grund för representantkallet än medborgares förtroende, uttryckt genom val». Till den grunden vill man nu få, genom proportionalismen lagd en förment ny sådan, kallad rättvisa. Som om någon del af svenska folket skulle vilja häfda, hvad som är orätt! Det var dock af ålder vår berömmelse, att rättfärdighetskrafvet visat sig hos vårt folk starkare, än hvad fallet torde ha varit annorstädes inom folkens förbund på jorden. Men, mina herrar, vi känna det latinska ordspråket:

»Summum jus, summa injuria», hvilket på svenska betyder, att det, som närmast kan synas vara rätt, vid närmare påseende kan befinnas vara orätt, och detta framför allt därför, att vi människor aldrig förmå att fatta något uti dess fulla rikedom, till dess hela innehåll, utan alltid mer eller mindre fästa oss vid en viss sida med om icke fullständigt förbiseende, så åtminstone asidosättande för tillfället af andra sidor. Dessutom lär icke kunna nekas, att rätten måste, för att inträda uti världen på ett sätt, som blir till gagn och icke till skada, taga hänsyn till de förhållanden som råda, och detta både i afseende å utvecklingens objektiva karaktär och med hänsyn till det allmänna medvetandets ståndpunkt i uppfattandet af rätten. Det är ock detta, som Louis De Geer gör gällande uti sitt förut af mig omnämnda märkliga inledningstal, då han säger: »Ingen statskonst förmår med visshet förutse framtidens skiftningar, men därför äro icke alla beräkningar, som ske med aktgifvande på världsstyrelsens öfverallt uppenbarade lagar, att anse såsom blott tomma förhoppningar»; och vidare »förslagets särskilda stadganden äro afvägda efter hvad man trott vara möjligt att genomföra och för tillfället passa bäst.» Se där *rättens* tillbörliga begränsning på samma gång som nödiga utfyllnad!

Det är emellertid något annat, som vid detta tillfälle torde öfva inflytande på sinnena i ännu högre grad än uppfattningen af hvad som är det konkret, icke blott abstrakt rätta; jag menar de faror, som man för oss målat såsom hotande samhällets lugn, därest vi nu skulle visa ifrån oss det förslag, som i det närvarande sakläget allena skulle kunna aflägsna dessa förmenta faror. Det låter alltid så vid stora, betydelsefulla brytningar, och det lät så icke minst 1865. Men männe de verkliga farorna kunna undvikas? Oeh männe de icke uppvägas, ja öfvervägas af de fördelar, som skulle vara förbundna med ett hemställande redan nu till folkets pröfning af de sinsemellan kämpande valsätten: proportionalitets- eller majoritetsmetoden?

Hvad beträffar en valstrid nu eller till hösten, för så vidt man skulle tänka sig att nya val först då blefve anbefallda — och hvarigenom något uppskof af afgörandet ej heller behöfde ske — så vet jag icke, hvarför den skulle taga en mer hotande karaktär än hvad som kan bli händelsen nästa år. Jo, svaras det, nästa år skulle någonting vara i förväg gjort, som kunde bilda en fast utgångspunkt vid fattandet af det definitiva beslutet. Detta är för mig snarare ett skäl *mot* än ett skäl *för* omedelbart afgörande; ty jag vill, att Sveriges folk skall fatta sitt beslut i denna sak på ett sätt, som icke ens har skenet af att lida något slags påtryckning af förhållandena. Och det sedan inträdande alternativet af tre års uppskof är sannerligen icke endast ett sken.

»Riksdagen representerar svenska folket», heter det i regerings-

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

formens 49 paragraf. Ja väl, men det lär dock icke kunna förnekas, som i går stod att läsa uti en tidning, hvilken ju nu äfven den ställt sig på proportionalismens grundval, men såsom ett minne af hvad fordom i detta pressorgan blifvit häfdadt förklarar: »Folksjälens hälsa och kraft måste vi ändå ytterst lita till». Om nu det skulle gå så, att folket blir satt i tillfälle att i förväg angifva, huruvida det har mera förkärlek för proportionalismen eller för majoritetsvalen; om, efter den hyfsning problemet onekligen fått genom den förra regeringens och nuvarande regerings utvidgningar af dessa båda former för allmän valrätt, detsamma utställes till lösning genom ett så kalladt *referendum*, enligt föredöme af hvad de flesta schweiziska kantonerna hafva haft alltsedan år 1863; månntro man icke då kan vänta, att, därest flertalet af vårt folk — särskildt med hänsyn till att valmännen ännu äro begränsade till hvad som allt ifrån år 1866 varit fallet — gifve uttryck åt en bestämd öfvertygelse i vare sig ena eller andra riktningen, litet hvar skulle utan tvekan böja sig för den sålunda uttryckta folkviljan? Jämväl från det håll, där man ju har anledning att härvidlag vänta sig fullständig opartiskhet, jag menar det Tällbergiska hållet, erkännes, att folkets kärlek nu väsentligen lutar åt majoritetsvalens sida. Men äfven om motsatsen komme att därvid visa sig, skulle nog vännerna af enmansval med jämnmod taga en sådan utgång och i hvarje fall tillfredsställelsen åtminstone hos *några* blifva mer odelad, än hvad tyvärr annars är att vänta.

Utan glädje vid arbetet får detta mycket ringa kraft och därför ock ganska ringa frukt. Det gäller helt visst icke allenast individen, utan lika mycket samhället. Men hvad jag framför allt vill göra gällande såsom skäl för denna min ståndpunkt är, att svenska folket skulle på sådant sätt få en vida djupare känsla af sin medansvarighet i hvad som sker genom dess representanter, än hvad fallet kan vara, om vi nu ändra det beslut, som här för ett år sedan i nära samband med de sist företagna valen fattades, äfven om sedermera måhända det nya beslutet blefve godkänt och stadfästadt under trycket af att man i annat fall nödgas att under en hel treårsperiod skjuta upp med en reform, som är så trängande nödvändig, som den ifrågavarande.

Jag har till stöd för min uppfattning af det Staaffska förslaget såsom angifvande den riktning, uti hvilken utvecklingen bör i rak linje gå, att åberopa tvenne medlemmar af regeringen, hvilka uttalat sig på sådant sätt till statsrådsprotokollet äfven i år, och tillika för min åsikt om önskvärdheten af folkets hörande herr ecklesiastikministern, hvilken såsom ledamot af kammaren år 1905, då denna fråga var före, här yttrade: »Lämna fritt fält för regeringen att komma med nytt förslag i ämnet, samt för valmännen i landet att uttrycka hvad de verkligen vilja». Detta kännetecknade han som det ärligaste och bästa rådet; och

det är detta råd, som jag också anser, sedan dess förra del nu blifvit på dubbelt sätt uppfyllt, böra äfvenledes till senare delen följäs.

Det fanns en storhetstid i Sverige, hvarunder det kyrkliga ämbetets innehafvare ansågo för sin ära att inför hög och låg, mot förtrycket, vare sig det kom uppifrån eller nedifrån, oförskräckt uttala sanningens ord. Den tiden betraktade folket kyrkans tjänare som sina naturliga målsmän, och dessa buro det ärofulla namnet folktribuner. Mätte det komma därhän, att hvarje svensk riksdagsman gör sig förtjänt af denna hederstitel genom att lyssna till hvad folket, jag menar visserligen icke en viss del däraf, utan, såsom hans excellens statsministern nyligen så vackert sade, *allt Sveriges folk* önskar och tänker! Mätte vi lägga örat till svenska folkets bröst och sedan enhvar själfständigt gå den väg, som ett rätt fosterlandssinne och en sann samfundsanda bjuda!

Herr talman, jag tillåter mig att yrka afslag på den föredragna punkten.

Herr Nylander: Herr talman, mina herrar! Då jag deltagit i det förberedande arbetet för det rösträttsförslag, som nu föreligger, och därvid anslutit mig till de grunder för rösträttsfrågans lösning, hvarpå detta förslag hvilat, så är det gifvet, att jag helst skulle se, att detta förslag, låt vara med de ändringar och förbättringar däri, som utskottet vidtagit, nu också blefve Riksdagens beslut. Man hade verkligen haft anledning hoppas att så skulle kunna ske, ty äfven från ganska liberalt håll har ju villigt erkänts, att synnerligt stort tillmötesgående visats mot de liberala anspråken, större till och med, än hvad man ursprungligen vågat förmoda. Allmänt har också medgifvits, att förslaget i sin helhet och i synnerhet hvad beträffar den kommunala röstskalan är mycket demokratiskt. Det är, såsom herr Wijk i går nämnde, i detta hänseende öfverraskande.

Under arbetet inom rösträttsutskottet och äfven sedermera har emellertid den uppfattningen allt mer och mer trängt sig fram och vunnit anslutning, att om något positivt beslut i frågan i år skall kunna åstadkommas, måste, förutom de jämkningar, som redan gjorts, äfven nu gällande bestämmelser för valbarhet till Första Kammaren i någon mån modifieras. Gränserna för inträde i denna kammare måste vidgas och ordnas så, att möjlighet beredes för äfven den så kallade medelklassen af vårt folk att däri kunna taga plats. Det är därför jag för min del och mina medreservanter tänkt, att det vore klokt att i någon mån tillmötesgå äfven deras önskningsar, som föreslå nedsättning af census för valbarhet till Första Kammaren och tilldelande af arfvode äfven åt den kammarens ledamöter. Jag kan emellertid nog samt förstå, att det icke är synnerligen tilltalande för Första

Om valrätten till Andra Kammaren m. m.
(Forts.)

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

Kammaren att, utan vidare, genast bifalla ett sådant förslag. Ty förnekas kan icke, att det, i förening med den kommunala röstskala, som hädanefter skulle tillämpas, torde komma att icke oväsentligt omgestalta och förändra denna kammares sammansättning och dittföra element, som därstädes hittills varit främmande. Jag vågar dock hålla före, att äfven dessa nya element skola visa sig vara ärliga och uppriktiga svenske män, som kunna försvara en plats i vårt öfverhus, och att i alla händelser svenska folkets valmanskårer allt framgent skola veta tillse, att endast sådana män dit insättas som därför äga nödiga kvalifikationer, så att om vår Första Kammare skall fortfarande som hittills kunna sägas, att där finnas i öfvervägande grad den politiska mogenheten och erfarenheten, ja, att där, såsom herr Staaff önskade, finnas målsmän för såväl industrien som den högre bildningen och förmögenheten.

Att de ledamöter af Andra Kammaren, som nu verkligen önska en lösning af frågan, böra för sin del ansluta sig till den af de tre reservanterna från denna kammare afgifna reservationen, synes mig vara uppenbart. Visshet torde då ock förefinnas därom, att äfven Första Kammaren skall låta sina betänkligheter fara och visa det tillmötesgående, som sedermera otvifvelaktigt skall kunna leda till en slutlig, lycklig lösning af denna stora fosterländska fråga. En sådan lösning vågar jag hoppas skall blifva icke tillfällig, såsom friherre Adelswärd i går förmodade, utan af varaktig beskaffenhet, ja, en sådan lösning skall, efter mitt förmenande, äfven medföra det lugn och den arbetsro, som man nu allmänt i vårt land så lifligt och ifrigt eftersträfvat.

Under uttalande häraf och med anledning af frågans nuvarande läge, ber jag alltså, herr talman, att få yrka bifall till den af herr Hans Andersson, Lindblad och mig vid denna punkt afgifna reservation.

Häruti instämde herrar *Risberg* och *Johanson* i Valared.

Friherre Bonde: Herr talman, mina herrar! Ett år är icke någon lång tidsperiod uti ett folks historia. Mycket kan dock under ett år inträffa och särskildt kan mycket under loppet af ett år hinna glömmas. Att detta senare är förhållandet, märkes nu. Det förefaller nämligen, som om man under dessa dagar fullkomligt glömt bort, hvad som hände under de minnesrika majdagarna förra året, då en aktningsofjudande majoritet inom denna kammare stod bakom det förslag, hvilket, fotadt på den grund som valmännen genom utslaget af de allmänna valen 1905 hade gillat, frambars af Sveriges första vänsterregering. Man tyckes hafva glömt, med hvilken entusiasm detta förslag då omfattades rundt omkring i landet, man tyckes hafva glömt,

huru ungdomen från rikets universitet vallfärdade hit till Stockholm för att genom att hylla regeringens främste man visa det uppväxande släktets anslutning till framtidsprogrammet, ja, man tyckes på många håll hafva glömt allt detta, men ändock äro väl icke förhållandena så förändrade, mot hvad de voro förra året. Jag kommer väl ihåg, och det torde väl många med mig göra, huru vi en vacker majdag tillsammans med en del af Stockholms befolkning hyllade vår statsminister på Strandvägen. Det var om segervisshet de ord talade, hvilka då växlades mellan den afgående regeringens främste man och de skaror, som ägnade honom sin hyllning. Förhoppningsfullt såg man framtiden till mötes. Man bar med jännumod det afslag, som Första Kammaren gifvit på det framställda förslaget. Man var öfvertygad om, att det dock slutligen och inom ej för lång tid skulle afgå med seger. Alla längtade vi då att snart blifva ställda inför valmännens dom och att från dem få bekräftelse på huru dessa önskade en lösning af den viktiga frågan. Vi kände också, att den regering, som då satt vid styret, gifvit uttryck för den mening, att det enda rätta i det ögonblicket hade varit att genast vädja till valmännen för att få afgjordt, huruvida det förslag, som Första Kammaren förkastat men Andra Kammaren antagit, gillades af dessa, i tanke att om en nyvald Andra Kammare ånyo antog förslaget Första Kammarens motstånd till äfventyrs skulle därigenom brytas. Konungamakten delade dock icke denna regeringens uppfattning, och med dess tolkning af parlamentarismens hos oss alltför okända lagar ansågs det icke öfverensstämmande att upplösa den kammare, som bifallit ett kungligt förslag. Jag vill icke sätta mig till doms öfver, hvem som hade rätt, konungamakten eller konungens rådgifvare, men, såsom naturligt var, hade den frisinnade regeringen icke annat att göra än afgå. Med erkännansvärd beredvillighet och jag vill nästan säga häpnadsväckande skyndsämhet var högern genast färdig att bilda en ny regering, som åtog sig det otacksamma värfvet att gifva kött och blod åt det ofullgångna fostret från Påboda. Jag är emellertid säker på att högerns förhoppningar i det ögonblicket icke voro särdeles stora, utan att dess afsikt uteslutande var att gifva form åt det dubbelproportionalistiska förslaget för att kunna hafva någonting att förelägga valmännen att välja på vid sidan af det förslag, som af liberala samlingspartiet förut framförts och af den frisinnade regeringen framlagts. Med stor arbetsifver gick den nya regeringen till sitt värf, och biträdd af en generalstab från Riksdagens båda kamrar ägnade den sig åt ingående studier af proportionalismens invecklade läror för att kunna bevisa detta systems öfverlägsenhet öfver det system, som från högerhåll döptes med namnet hälften plus en. Under det matematiska studium detta nödvändiggjorde kom helt naturligt regeringen att tänka på, att hälften plus en-systemet dock kunde

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

äga en viss betydelse. Det kunde nämligen med fördel tillämpas inom den nuvarande Andra Kammaren, ty hvad betydde väl där hälften plus en? Det betydde, att inom denna kammare kunna vinna majoritet med en rösts öfvervikt, och resultatet af beräkningen blef helt naturligt, att man för detta ändamål blott behöfde vinna tjuguen röster. När vi nu stå här i afgörandets ögonblick, skola vi få se, om regeringens räknekonst gifvit ett önskadtt facit. Visserligen är räknesättet ej längre lika enkelt som det från början tycktes vara, man har nämligen nödgats öfvergå till reguladetri, ty en ny linje har tillkommit, den kallas för Tällbergslinjen, ehuru den egentligen har sin ursprungsbeteckning från Viken. Ja, räknesättet torde ej ens blifva så enkelt, det tyckes nämligen blifva en ekvation med en eller flere obekanta. Ty såsom vi alla veta, är det alldeles säkert, att om man här nedlägger sin röstsedel för det så kallade Tällbergsförslaget kommer någonting helt annat fram, något som ingen af oss känner, och som kommer att bero på en blifvande sammanjämkning och därmed följande kompromisser. Vi hafva hört i början af debatten i Riksdagens båda kamrar, att regeringen jag vill icke säga slagit till reträtt, ty statsministern kallade det i går i Första Kammaren endast att ändra position, äfven om den strategiska rörelsen förefaller tillbakagående, då regeringen förklarar sig villig att acceptera en ställning utmed denna så kallade Tällbergslinje. Framställningen gjordes dock något olika i de båda kamrarna, i den Första hejdade sig statsministern vid första etappen, nämligen vid arfvodet, men i denna kammare nämndes ej hvar regeringen vill stanna, endast att den är beredd följa den nya linjen. Jag vill dock i det längsta hysa den fasta förhoppningen, att man ej skall finna det vankelmod, på hvilket man tyckes räkna, hos majoriteten från i fjol. Jag kan ej tänka mig, att denna majoritet skall vara beredd att öfvergifva sin ställning från i fjol, äfven om en och annan, såsom vi af debatten förnummit, ansett sig böra göra detta. Särskildt har herr Zetterstrand i endräktens och samlingens namn anmanat sina kamrater och vänner — han kallade dem äfven rösträttsvänner — att följa med för att åstadkomma arbetsro och samhällsfrid, som det så vackert heter. Han framhöll särskildt huru som en valstrid under nuvarande förhållanden skulle framkalla upprörande stridigheter och oenighet mellan olika tänkande. Jag tror dock icke, att valstriden, om den uppskjutes ett år — ty nästa år är den ju alltid oundviklig — skall bli mindre bitter, tvärtom fruktar jag, att den nästa år kan bli ännu bittrare än den skulle bli, om vi nu genast finge gå till val.

Herr Zetterstrand yttrade bevekande, att han önskade en lösning för att de forna vännerna åter skulle kunna räcka hvarandra handen. Jag får för min del förklara, att jag genast är beredd att räcka handen åt dem, som jag anser ej som forna

utan fortfarande goda vänner, och med hvilka jag så många gånger samarbetat, och särskildt åt dem, tillsammans med hvilka jag mer än en gång uti ostörd endrækt fått utarbete samlingspartiets motioner, nämligen herrar Zetterstrand och Persson i Tällberg.

*Om värvätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Här är dock icke tid för några känslostämningar. Vi måste hålla oss till fakta och noga öfverväga, huruvida dubbelproportionalismen, sådan den nu bjudes oss, verkligen är värd att antagas äfven mot den köpeskilling, som samtidigt erbjudes uti den kommunala rösträttsreformen, hvilken nog kan synas lockande för många, ty en kommunal rösträttsreform anses säkerligen uti många bygder för mera eftersträfvansvärd än den politiska. Den kommunala ligger ju också för de flesta närmare till hands, och dess verkningar äro äfven lättare att genast beräkna och beröra mångas intressen. Man kan därför lätt förstå, att den kommunala reformen, då den hägrar, kan undanskymma betydelsen af den politiska, men man får ej glömma, att det nu gäller den politiska rösträttsreformen, för hvilken vi under så många år arbetat, och som vi under dessa senare år hyst förhoppning att lyckligt kunna genomföra. Ej må man frångå hvad man anser rätt beträffande den politiska rösträtten endast för att vinna hvad som bjudes i den kommunala rösträttsreformen. Lagen om köp och byte får ej här komma till tillämpning, ty man schackrar i sanning icke med hvad som måste anses vara medborgerliga rättigheter. Dessa äro antingen berättigade eller oberättigade, och äro de berättigade, så måste de utan köpeskilling till fullo medgifvas.

Sedan man nu från högerhåll öppet nödgats erkänna, att äfven den kommunala rösträttsreformen är berättigad, måste äfven denna utan sammanblandning med andra frågor och utan den politiska frihetens säljande genomföras. Ingen makt på jorden kan förhindra detta efter regeringens varma och värtaliga yttranden i de kungliga propositionerna.

Man har från vissa håll äfven velat säga, att hvad denna högerregering nu bjuder oss är mycket mera frisinnadt än hvad den liberala regeringen från i fjol bjöd oss och hvad det liberala samlingspartiet i år i sin motion begär. Ja, ej ens så kallade liberala tidningar hafva underlåtit att predika denna sats. Men om så vore förhållandet, hvarför har man då under åratal motarbetat och hvarför motarbetar man alltjämt samlingspartiets synpunkter? Denna fråga är nog svår att besvara, och det hela synes mig en olöslig gåta.

Af debatten här i går framgick dock, att äfven bland socialdemokrater den uppfattningen ej vore alldeles främmande, att det liberala partiet icke bjöd något tillräckligt liberalt utan att törhända till och med hvad den nuvarande konservativa regeringen eller högerregeringen och den konservativa Första Kam-

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

maren föreslår möjligen kunde anses vara mera frisinadt. Mig synes dock otvetydigt, att en Andra Kammare, vald efter majoritetsval, erbjuder betydligt större utvecklingsmöjligheter än om den inpressas i proportionalismens tvångströja och detsamma måste äfven blifva förhållandet med Första Kammaren, ifall samlingspartiets kommunalreform, som ju är mera vidtgående än regeringens, genomföres.

Ja, jag vill nu icke här sysselsätta mig med att framhålla alla de fel och brister, som kunna vidlåda det kungliga förslaget, ingen har ens velat förneka, att äfven det proportionella system, som nu bjudes, lider af ofullkomlighet. Mycket har dock arbetats, många professorer ha brytt sina lärda hufvuden för att söka reda ut den trassliga härfran och undanröja proportionalismens oundvikliga olägenheter. Visserligen har man här i går velat bortförklara den mycket omordade olägenheten med de gemensamma kandidaterna med att påstå, att detta ingalunda är någon olägenhet utan tvärtom en synnerligen beaktansvärd proportionel fördel. Ja, detta lät öfverraskande, men proportionalismens läror äro outrannsakliga och för den, som icke är invigd i dess hemligheter, är det svårt att gifva ett omdöme om dess lyckobringande verkningar.

Bland de många märkligheter, som förekomma i det nu föreliggande förslaget, vill jag endast påpeka en möjligen föga beaktad egendomlighet. Uti vederbörande paragrafer af riksdagsordningen stadgas angående valen till Första och Andra Kamraren respektive att, dessa skola vara proportionella, då två eller flera skola utses. Huru skulle man väl kunna tolka detta annorlunda än, att om allenast en skall utses, valet skall ske efter majoritetsprinciperna? Så kommer man till vallagen, denna vallag, som innehåller bestämmelser af grundlags natur utan att äga grundlags värdighet och som således lättare kan ändras, hvilket kanhända är lyckligt, då det säkerligen ofta blifver behöfligt. I den förekommer en bestämmelse, som af utskottet blifvit tillagd, att »skall blott en plats besättas, tillfaller platsen den, hvars namn står främst i ordningen inom den grupp, som enligt hvad i mom. 1 sägs, har största jämförelsetalet». Här säges ju tydligt, att äfven om blott en plats skall besättas, valet sker efter proportionell valmetod. Man tycker, att det låter besynnerligt, huru det kan gå till, att där en plats skall besättas, det sker efter proportionell metod, men det är icke så besynnerligt, som det låter. Ty meningen är naturligtvis, att om det finnes t. ex. tre partier, det ena med 1,000, det andra med 500 och det tredje med 400 röstberättigade, så tillfaller platsen det parti, som har tusen röstberättigade, äfven om ingen inom det partiet skulle ha fått så högt röstetal som någon inom de andra. Det vill säga, om de tusen splittra sig på flera kandidater, betyder detta ingenting, den som får de flesta rösterna inom det största

partiet blir vald. Men såsom många gånger framhållits, att dessa proportionella system öppna möjligheter till valknep, så öppnar väl detta, om något, möjlighet till valknep. Det är ganska enkelt att tänka sig, om endast en plats skall besättas. Detta är visserligen ett fall, som ej inträffar så ofta, men det kan inträffa, och grundlagen förutsätter själf, att det skall kunna inträffa. Särskildt vid kommunala val torde det nog understundom kunna hända, att ej ett tillräckligt antal personer blifvit utsedda i första valet. Om det nu finnes tre partier, ett liberalt med låt oss säga tusen röster, ett socialdemokratiskt med 550 och ett konservativt med 500, så är det ju gifvet, att de liberala borde erhålla den plats, som det gällde att besätta. Men med den utmärkta valorganisation, som alla proportionella system måste förutsätta och som skall göra det möjligt att, såsom det ofta framhållits, på förhand beräkna, hur många röster som finnas på hvardera hållet, så är det en ganska enkel sak för dessa 550 socialdemokrater att, genom att på sin lista skriva ordet höger, få sina röster hopräknade med de 500 konservativa, och det socialdemokratiska namnet kommer således med sina 550 röster främst på denna lista, och då är det socialdemokraten, som blir vald på högerlistan. Detta torde vara lika klart och tydligt som det enkla räknesättet att två gånger två är fyra.

Det har under de senaste dagarna föga eller nästan intet ordats om proportionalismens fördelar eller olägenheter, och till hvad jag har sagt vill jag ej heller föga något mera. Allt hvad som vid föregående tillfälle framhållits kvarstår ovederlagdt, särskildt det obestriddiga faktum, att alla proportionella system nödvändiggöra partivång och möjliggöra valknep, och att valkostnaderna måste blifva stora — detta framhölls ytterligare i går med åberopande af exempel från Finland.

För öfrigt har man denna gång föga under debatten åberopat utlandets exempel. Och man har nog ej heller haft mycket att därifrån anföra, ty de ansatser, som på många håll göras för att införa det proportionella systemet, kunna visst ej åberopas såsom bevis för detta systems lämplighet, utan bevisa endast, att det nog på många håll finnes missnöjda partier, som hoppas att genom förändring kunna vinna den makt, som de nu icke kunna vinna, eller också andra, som genom proportionalismen hoppas bevara det inflytande de nu äga.

Mig förefaller det föga troligt, att vi nu stå inför en definitiv lösning af rösträttsfrågan, då den ej torde kunna lösas efter hvad man åtminstone, innan vidare dokument företes, måste anse vara folkets vilja. Jag hoppas emellertid, att, äfven om det ej kan röna genklang uti medkammaren, denna kammare måtte stå fast vid sitt beslut från i fjol och ej ens låta namnet Tällberg beteckna en anhaltstation på vägen, långt mindre en så pass betydande station som de, hvilka förut burit namnen Mossebo,

*Om valrätten
(till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

Fläsbro och Paboda. Sker ej lösningen, innan vi nu åtskiljas, kunna vi trösta oss med, att den måste komma snart, och då på ett sätt, som väcker hopp och förtröstan rundt om i Sveriges bygder, och ej på ett sätt, som, vittnande om modlöshet, endast framkallar missnöje och liknöjdhet, ty rösträttsfrågan är dock en landets lifsfråga, på hvars lyckliga lösning skaror af tusenden och åter tusenden med otålighet vänta, och som skall införa nytt blod i samhällskroppen. Mätte det visa sig, att det sker på ett sätt, som gifver gamla Sverige kraft och styrka att med heder under kommande tider intaga ett aktadt rum bland världens riken. Den lilla röstsedel, vi törhända redan i dag gå att nedlägga, kan verka förlösande eller förlöande, må vi det noگا besinna.

För min del anhåller jag, herr talman, att med afslag å utskottets förslag få yrka bifall till den af herr Staaft med flera vid betänkandet fogade reservation.

Herr von Geijer: Herr talman, mina herrar! Jag vet nog, att det här är hvarken tid eller rum att ingå på några detaljer af det föreliggande förslaget, men jag vill dock bemöta några yttranden från gårdagens debatt, hvilka jag anser icke böra stå obesvarade, icke så mycket för att öfvertyga, utan fastmer för att förklara min och de med mig liktänkandes mening angående dessa saker.

Herr justitieministern anförde till stöd för lämpligheten af det proportionella valsättet, att detta medgäfvde ett mycket rättvisare utnyttjande af valkvoten än majoritetsvalen. Han anförde därvid några siffror, som finnas intagna såväl i den kungl. propositionen som sedermera i utskottets utlåtande, men, såsom han nämnde, afse dessa endast landsbygden.

Jag har visserligen icke någon uttömmande statistik angående städerna i detta afseende, men jag känner dock några siffror, och det är dessa jag skulle vilja framhålla. Enligt det af herr Staaft m. fl. väckta förslag skulle Stockholms stad, som har ett invånareantal af omkring 320,000, få 15 representanter, medan Helsingborgs stad, hvilken har ett invånareantal, uppgående till nästan precis $\frac{1}{10}$ af Stockholms stads eller omkring 32,000, endast skulle få en. Storstaden Stockholm skulle således få insätta $1\frac{1}{2}$ representant mot en sådan i en stad som Helsingborg. Herr Staaft citerade ett yttrande — jag förmodar han åsyftade det, som hans excellens herr statsministern skulle haft i Göteborg — som löd, att majoritetsvalen skulle kunna betecknas såsom en hetsjakt, men däremot en proportionell valorganisation anses såsom ett politiskt upplysningsarbete. Jag har ingen rätt att i detta afseende på något sätt söka försvara den mening, som däri fått uttryck, men jag vill dock säga, att det förefaller mig, som om åtminstone första delen af citatet innehölle icke så

obetydlig del sanning. Det är personliga erfarenheter, som därvid tala. Det kan icke förnekas, att taktiken vid majoritetsvalen måste inriktas på, icke att höja sin egen kandidat, utan att nedgöra motståndarne, och jag känner ett exempel på, där en riksdagsmannakandidat på grund af den häftiga förföljelse, som ägde rum icke endast mot honom själf, utan äfven mot hans familj, fått en knäck, från hvilken han aldrig repat sig.

Vidare framhöll herr Staaff såsom en fördel hos majoritetsvalen, att de möjliggöra för ett parti att på sina listor upptaga ett gemensamt namn för att tillföra sitt parti stora valmansgrupper, som ej hafva alltför utpräglade åsikter. Detta är ett slags fiske, yttrade talaren, men är detta något orätt? Ja, därom kunna meningarne vara delade; men fisket kan ske på flera sätt, dels af partiet, som använder det, och — och det är dit jag vill komma och det är den otäcka och fula formen — fisket kan äfven ske från kandidaternas sida. Det är just denna sida hos den proportionella valmetoden, som är en af de djupast liggande orsakerna till mina sympatier för densamma: att man slipper detta otäcka, rent ut äckliga friande eller fiskande från riksdagsmannakandidatens sida, som är snart sagdt oundvikligt vid majoritetsvalen.

Jag kan säga mig äga icke så liten erfarenhet just om dessa saker. Jag har en mycket stor valkrets och har varit aktiv deltagare i fyra valkampanjer, och jag har sett, huru därvid benägenheten att kräfva mera från kandidaterna stigit är för år. Någon anledning, att detta skall minskas, förefinnes icke. Men detta ginge väl an, men det har förmärkts från kandidaternas sida en benägenhet att utan vidare lofva hvad som helst. Snart äro vi framme vid imperativt mandat, begärdt utan hänsyn och gifvet utan tvekan, och huru vi under sådana förhållanden skola få fram män, som här i kammaren kunna och vilja samt våga säga sin mening, det har jag svårt att förstå.

I sitt anförande framhöll herr Staaff vidare, att den kommunala rösträtten icke får sammankopplas med den politiska. I denna del anförde herr Wijk — jag antecknade hans ord — att han förmenade, att syftet med den kommunala rösträttsreformens framläggande var att öfverraska, och herr Lindh hade yttranden i samma riktning, om än hans ord föllo annorlunda. Jag kan icke upprepa det, ty jag antecknade dem icke.

Nu hörde vi nyss herr friherre Bonde i sitt anförande slå precis på samma strängar. Han använde orden: det går icke, det är icke lämpligt att schackra med de borgerliga rättigheterna. Jag har visserligen icke någon som helst rättighet att tala i regeringens namn, men jag har varit med om att utarbета detta förslag, och jag vågar bestämdt påstå, att något syfte att locka icke förelegat, så mycket mindre som tankarne och meningarna till en början icke koncentrerades kring den kommunala

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

rösträttsreformen, utan omkring att man skulle söka lösa frågan genom särskilda valkorporationer. Men af tekniska skäl, som här hvarken är tid eller rum att framföra, öfvergafs denna tanke, så mycket mera som man därvid började mer och mer fästa sig vid den mening, att det icke var lämpligt att gå längre från det bestående, än som var alldeles nödvändigt. Så länge vårt nuvarande statskick varit rådande, hafva landsting och stadsfullmäktige varit de valkorporationer, som utsett riksdagsmän till Första Kammaren. Detta var skälet och icke att man på något sätt ville smussa in något annat — ett uttryck, som jag antecknade från gårdagens debatt. Jag behöfver icke säga hvem som fällde detta.

Jag begärde ordet, närmast med anledning af herr Bergs i Stockholm yttrande. Jag skulle såsom ett generellt omdöme om hans anförande kunna säga, att det på mig verkade såsom en skärande dissonans. Den bittra underström, som gjorde sig gällande i talet från dess början ända till dess slut, vållade detta. Och jag kunde, när jag hörde honom använda satiriskt hänande bilder och uttryck, icke undertrycka den tanken, och jag kan det icke ännu i denna stund, att det hade måhända äfven för talaren själf varit bäst, om han hade undvikit detta. Det är dock kanske förenadt med risk att i en stund af en så oerhörd vikt som denna, då hela landet står i allvarlig väntan på att dess viktigaste lifsfråga skall lösas, använda det hänande skämtet. Under alla förhållanden innebär detta en ringaktning af motståndarne, som sannerligen, såvidt jag kan förstå, icke kan vara ägnadt att skingra det kvalm och det gift, som herr Berg talade om.

Såsom en anmärkning mot det Tällbergska förslaget framhöll talaren, att ej en skynt af utredning funnes, huru dessa bestämmelser skulle verka. Denna omständighet hindrade honom dock ej att vid beräkningen af vinst och förlust, som antagandet af förslaget skulle medföra för det liberala partiet, säga, att valutan vore skäligen klen.

Inom parentes vill jag säga, att såsom ett bevis på att denna valuta var så klen anförde han, att med ett censusbelopp af 3,000 kronor skulle icke många af fackförtroendemännen kunna komma in i Första Kammaren. Vi hörde på förmiddagen herr Branting själf säga, att bland fackförtroendemännen finnas de, som åtnjuta en inkomst af 2,700 kronor. Jag undrar, om det icke skulle ligga inom möjlighetens område, att de redan nu skulle kunna komma upp till en siffra af 3,000 kronor. Under alla förhållanden torde det icke kunna dröja länge, förrän de nått detta belopp. Skulle detta vara en anmärkning och vara ett skäl, hvarför herr Berg ansåg, att det icke var någon valuta eller, såsom han också uttryckte det, att det icke är någon demokratisering i vanlig ordning, så tror jag, att det hindret tämligen

snart skall vara aflägsnadt. Jag kan icke neka till, att det förefaller mig, att i denna del af hans anförande förelåg eu motsägelse, och motsägelsen måste förty häfva hela satsen.

Då talaren var inne på frågan om denna vinst- och förlustberäkning, antecknade han på senare sidan, att proportionella valen garantera högern en bestämd del af Andra Kammaren och försvaga därigenom Andra Kammarens reformkraft. Jag vill icke säga, att talaren tänkte på, än mindre menade, att man ur detta hans yttrande skulle kunna draga följande logiska slutsats, men det får han icke neka till, att man så kan göra. Majoritetsvalen möjliggöra, att högern uteslutes ur kammaren afven till den del, som densamma efter sitt antal vore berättigad till; därför böra de förordas. Således icke *i trots*, utan *på grund* af att de möjliggöra undertryckande af en berättigad minoritet. bjuda de den bästa valformen. Jag upprepar det, jag tror icke, att det var hans mening, men denna logiska slutsats kan man dock draga af hans yttrande.

Herr Berg höll vidare före, att hans motståndare förfäktat den satsen, att själfva metoden allenast vore en teknisk detalj. Redan under debatten vid remissen af den kungl. propositionen framskyntade ju den punkten, hvilken oppositionen ansåg vara svag och därför lämplig att attackera, nämligen sammanhanget emellan valmetod och proportionellt system öfver hufvud taget. Man drog ett likhetstecken mellan dessa två saker och sade, att de voro identiska. Syftet därmed kunde ju ligga ganska nära. Hvarje attack, som man kunde rikta mot metoden, riktades sålunda afven mot principen i sin helhet. Vidare ha motståndarne till det proportionella valsystemet framhållit, att under loppet af tre år hade icke mindre än tre olika förslag till valmetod framkommit — ja, en talare i går ville hålla före, att det till och med var fyra, i det han förmenade, att utskottets tillägg i själfva verket vore ett fjärde förslag — tydligtvis med underförstådd mening, att då så många förslag kommit fram, visste icke proportionalisterna själfva riktigt hvad de ville. I den identitetsats, som man sålunda fört fram, ligger naturligtvis en kärna af sanning, så nämligen att förstå, att det icke skulle vara möjligt att kunna gå till val, utan att man på samma gång hade ett förslag till valmetod. Men det orätta och oriktiga ligger däri, att man vill göra en föreslagen metod till ett organiskt och absolut helt, en homogen organism, från hvilken ingenting kan tagas och ingenting läggas till, utan att alltsammans går i kras. Det är denna sats, jag opponerar mig emot. Vi, som utarbetat detta förslag, veta själfva, att det nog är bekajadt med fel, men anse dock icke dessa vara af värre beskaffenhet, än att de sedermera med stöd af vunnen erfarenhet kunna ändras och afven afhjälpas.

Friherre Bonde sökte för en stund sedan — och jag för-

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

modar, att han då utgick ifrån samma ståndpunkt som herr Berg förut under debatten — att genom framdragande af en del exempel misstänkliggöra metoden såsom sådan. Det torde väl nästan icke vara lämpligt, att i ett sådant sammanhang som detta komma fram med exempel och alldeles omöjligt att söka i detalj motbevisa dem. Dock några ord. Han talade om lagens stadgande, att valet skall vara proportionellt äfven i fall ej mer än en person skulle utses, såsom varande en ren orimlighet. Anledningen till att denna bestämmelse inryckts i lagen är ju den, att det i vissa fall genom ny kretsindelning kan inträffa, att man endast har att utse en riksdagsman till Första Kammaren. Då man emellertid fann, att den föreslagna metoden var tillämplig äfven på enmansvalkretsar, ansåg man sig böra stadga, att samma metod jämväl borde användas i sådana fall, och detta endast för tydlighetens och konsekvensens skull.

Hvad angår friherre Bondes tal om att det skulle kunna inträffa, att ett socialdemokratiskt parti skulle genom att sätta höger på sin lista kunna skaffa sig ytterligare en plats, tycker jag, att detta innebär en ringaktning af det socialdemokratiska partiet, en ringaktning, som får stå för talarens räkning; jag skattar i så fall mina motståndare högre, och jag tror icke, att de skulle vilja begagna sig af ett sådant kryphål.

Här har under detta år den meningen kommit fram, att folket i val borde afgöra saken, och den meningen har här under debatten äfven framhållits af flere talare, såväl i dag som under gårdagens debatt. Äfven herr Berg framhöll denna synpunkt. Herr Berg nämnde visserligen, att vår statsrätt icke känner till referendum. Ja, det är just därför, som jag för min del anser, att det icke skulle vara lämpligt, att vi nu kastade folket in i en valstrid. Jag får verkligen erkänna, att när jag först mötte den satsen, missförstod jag såväl satsen själf som dess syfte. Emellertid har jag genom samtal med målsmännen för densamma funnit, att de anse, att valen 1905 gäfvö den tydliga appellen, att rösträttsfrågan icke skulle få lösas på proportionalistisk grund. Jag sade, att jag till en början icke förstod den meningen, detta emedan jag drog vissa slutsatser från min egen erfarenhet. Jag vill erinra om, att år 1905 slogs här visserligen enkelproportionalismen i kras och spillror, den föll då ohjälpligt, och mer än så, själfva den proportionalistiska idén blef då för tillfället lamslagen. På denna grund låg den icke öfver valkampanjen såsom en appell, åtminstone icke hos mig. Jag minns tydligt, hurusom, då jag på ett valmöte frågade mina valmän, huruvida de ville, att vi skulle diskutera rösträttsfrågan, de helt enkelt svarade: nej, den är så stött och blött och, framför allt, vi veta ingenting om hvad som därvidlag kan komma att föreslås, att en diskussion är lönlös. Nu ha människor benägenhet att af tämligen få symptom draga slutsatser, gene-

ralisera, som man säger, och jag tror nästan, att många af de personer, som onfatta den meningen, att 1905 års val vore afgörande för frågan, göra sig skyldiga till just detta fel. Under alla förhållanden vill jag bestämdt hålla före, att det material, som då förelåg, var för ofullständigt och för litet bearbetadt, för att man däraf skulle kunna draga någon bestämd slutsats. Härmed må emellertid vara hur som helst, hvar och en får afgöra hvad han anser sin skyldighet härutinnan vara, men för min del vill jag säga, att jag icke anser mig eller Riksdagen i sin helhet vara bunden.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Då herr Berg här talade om referendum, ingick han äfven på den statsrättsliga sidan af saken. Beträffande denna vill jag framhålla, att just därför att vi sakna form för ett referendum, finnes strängt taget icke detta institut. Om ett referendum skulle förekomma, måste folket, när det går att afgifva sin röst, kunna göra det efter enkla, bestämda linjer, de måste kunna säga antingen ja eller nej. Men så skulle icke här kunna äga rum. Skulle vi nu kastas in uti val, så finnes det ingen linje att gå efter, det finnes ingen fråga, på hvilken man kunde svara ja eller nej, utan det blir lika många frågor att besvara, som det här inom Riksdagen finnes förslag angående rösträttsfrågans lösning, och sannolikt flera. Huru man ur detta kaos — jag upprepar det: ur detta *kaos* — skall kunna få fram en linje, efter hvilken rösträttsfrågan kan lösas, det förstår jag sannerligen icke. Det är vidare den skillnaden mellan de ordinarie valen år 1908 och dem man nu förordar. Af de senare skulle gå fram ett imperativt mandat, då åter hänskjutandet åt valmännen vid de ordinarie valen kan betecknas som ett slags referendum. Då kunna de svara ja eller nej. Genom ett hänskjutande nu skulle vi representanter i själfva verket helt enkelt säga åt våra valmän, att vi icke kunde lösa frågan, utan det måste de göra. Men att på denna väg en lösning under den närmaste tiden skulle kunna vinnas, det fattar jag icke.

Såsom jag för en stund sedan nämnde, yttrade herr Berg i går, att han aldrig förr sparat så mycket kvalm och gift som nu i dessa dagar. Om vi därvidlag nått kulmen, är svårt att säga. Släppas de mänskliga lidelserna en gång lösa, kunna afgrunder blottas, som vi icke ha någon aning om. Jag vill dock hålla före, att ingen som helst anledning finnes att antaga, att kvalmet och giftet skall förefinnas i ringare grad efter en riksdagsupplösning än före en sådan, utan snarare tvärtom. Om en riksdagsupplösning verkligen skulle äga rum, skulle vi komma in i samma kretsgång som tillförne, och jag undrar sannerligen, om vi då skola få se den dag, då rösträttsfrågan ändtligen skall kunna lösas. Nu är emellertid förhållandet det, att om vi sträcka ut handen, kan frågan lösas. Göra vi det, så tror jag verkligen, att svenska folket skulle draga den suck af lättnad, hvarom den

Om valrätten till Andra Kammaren m. m.
(Forts.)

ärade talaren nämnde. Så mycket mera, som, enligt min mening, denna önskan om, att folket i val skall afgöra frågan, icke spontant vuxit fram, utan att hvad folket önskar, det är, att vi nu skola lösa frågan.

Till slut ytterligare några ord. Herr friherre Adelsvärd yttrade, att man trots allt icke skulle taga ett dåligt förslag. Han sade, att det icke fanns någon entusiasm för den nu förefintliga möjligheten att lösa frågan efter den Tällbergska linjen. Jag vill då rikta en fråga till friherre Adelsvärd. Tror friherre Adelsvärd, att man vid lösningen af en sådan fråga som denna, där meningarna under långa och hetsiga strider vuxit fasta ända till att tangeras de fixa idéerna just på grund af den upprifvande striden, kan möta entusiasm hos det parti, som fått gifva efter i fråga om en del önskningsmål; entusiasm och segerglädje mötas endast hos den, som segrat helt, men om alla partier i samlingen namn nödgats afstå något, ja, då finnes där visserligen ej rum för entusiasm eller jublande segerglädje, men där finnes rum för något annat, nämligen tillfredsställelsen och den lugna glädjen, att vi lyckats lösa rösträttsfrågan.

Då jag, såsom jag sagt, anser, att denna lösning ligger oss så nära, att vi så godt som kunna taga på den, nämligen just den lösning, som står att vinna på den väg, som utstakats genom den af herr Hans Andersson m. fl. afgifna reservationen, så ber jag, herr talman, att få yrka bifall till denna reservation.

Herr Lindhagen: Herr talman! Jag har begärt ordet liksom de öfriga talarne icke för att inverka på någons öfvertygelse, utan för att till protokollet tillkännagifva min mening och säga några ord om min särställning i den föreliggande frågan.

Det är många och jag bland dem, som länge ha drömt om — och vi drömma nog fortfarande därom — att rösträttsfrågan skulle lösas på ett sådant sätt, att det hade blifvit ett verkligt genombrott, att personlighetsprincipen hade fått fullständigt segra öfver förmögenhetsprincipen eller, med andra ord, att det hade blifvit en verklig lösning.

Men nu kan man ju säga, att illusionerna därom äro nästan brustna — alldeles brustna bli ju inga illusioner. Jag måste säga mig, att det ser ut, som om denna lösning numera oafvisligen kommer att tillgå så, att det blir en långsam och seg dragkamp mellan gammalt och nytt. Det bestående har uppgifvit den ena positionen efter den andra för att kunna uppehålla och tillfredsställa de anryckande rättfärdighetskrafven. Först medgafs allmän rösträtt i princip, och därefter följde slag i slag ett retirerande först till enkelproportionalismen, sedan till Påbodaförslagets skenreform af Första Kammaren, vidare till Kungl. Maj:ts föreliggande förslag och slutligen till det Olsson-Tällbergska förslaget, där

motståndet nu söker uppkasta nya skansar på de för det lämp- *Om valrätten till Andra Kammarén m. m. (Forts.)*
ligaste linjerna.

Det är ju klart, att en sådan tågordning icke är ägnad att väcka hänförelse, utan att man tvärtom kommer att alltmera tröttna. Och då inträffar det, att ehuru förut hvar och en påkallat en snar lösning såsom oundgänglig, så snart det rört de egna förslagen, har man däremot nu börjat ropa, att man vill taga hvilken lösning som helst, den må komma från hvilket håll som helst, blott den är en *snar* lösning. Men dessutom medför en dylik sakernas ordning en oundviklig förskjutning i jämviktsläget mellan de gamla partierna. De vunna framstegen komma naturnödvändigt att alltmera befinnas tillräckliga för många bland dem, som varit med om att framtinga desamma, och däraf följer, att det blir åtskilliga nya uppslutningar till gemensamt motstånd mot en vidare framryckning. Då måste hvar och en, som icke kan upphöra att hafva sina blickar fästade på den slutliga lösningen, fråga sig, hvilken ställning han bör intaga. Jo, svaras det från liberala samlingspartiet, rösta på vårt förslag; det kanske icke behagar er så mycket, men det är i alla fall praktisk politik.

Ja, jag får ju medgifva, att, ehuru jag för min del och många med mig redan i fjol och fortfarande i år genom särskilda motioner togo afstånd från detta förslag, jag dock förra året röstade för detsamma just ur den praktiska politikens synpunkt. Men man kan icke fortfara att i det oändliga rösta för det, som man icke tycker om. För min del har jag aldrig varit någon vän af detta förslag, men jag måste säga mig, att nu har äfven tiden i flera afseenden gått samlingspartiets förslag förbi eller, kanske rättare sagt, partiets stamtrupp har gjort det enligt min öfvertygelse alltför mycket till en hederssak att icke vilja följa med sin tid. Det är i flera afseenden, som man här kan göra vissa erinringar.

Man har då först frågan om valsättet. Enligt hvad vi utvecklat i vår motion har valsättet enligt vår öfvertygelse fått spela en alltför stor roll på de verkliga lifsfrågornas bekostnad, och detta både för majoritetsvalens och för de proportionella valens anhängare.

Jag häste mig särskildt vid herr justitieministerns anförande i går. Hans första ord voro, att de proportionella valen hade upptagits af högern för att höja hela frågan till ett högre plan. Men jag frågar då: är det verkligen valmetoden, som höjer frågan till ett högre plan? Enkelproportionalismen, som innebar en dubbel representation för ett fåtal inom nationen, var den icke snarare en sänkning af frågans plan? Och jag måste vidare fråga: den nu föreslagna 40-gradiga kommunala röstskalan, innefattar den verkligen »en djup och oemotståndlig rättvisa»? Ytterligare måste jag framställa det spørsmålet, om kvinnans envetna

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

uteslutande från medborgerliga rättigheter också är ägnadt att höja frågan upp mot högre rymder. Nej, saken är nog den, att det är valrättsbestämmelserna, som angifva planet för frågan, och att frågan om valmetoden är en lämplighetsfråga, ett spörs-mål, visserligen af stor vikt, huru man skall inrätta sig på det högre eller lägre plan, till hvilket man förlägger saken.

Samlingspartiets ledande idé har också alltmer blifvit val-sättet. Partiet har, såvidt jag förstår, gjort detta till hufvud-frågan med bortskymmning af alla valrättsbestämmelser och verkliga realiteter. Då jag ser på partiets motion och den reser-vation i utskottet, som afgifvits af några af dess ledamöter, så tycker jag, att det gör ett ganska nedslående intryck att där icke finna en enda ansats till förståelse af de nu utestängdes anspråk att komma med i den så kallade lösningen, i det man endast talar om valsättet. Det förefaller mig, som om detta allt uppslukande tal om majoritetsval gifve stenar mera än bröd. Och särskildt fäste jag mig vid herr Staaffs i går afgifna för-klaring, att de proportionella valen visserligen kunna på flera andra ställen, i främmande länder, vara bra och på sin plats, men »ej i detta land». Jag kan för min del omöjligt tvinga mig in i en enligt min mening så exklusiv ståndpunkt. Ty jag tror verkligen icke, att vår befolkning är så obegåfvad och vårt land så vanskapat, att man icke skulle kunna tänka sig, att äfven här en proportionell valmetod kunde, när de gifna förut-sättningarna föreligga, blifva införd.

Det förefaller mig därför, som om man icke utan fog skulle kunna säga, att de senaste tidernas rösträttsstrider i mycket utmärkt sig för ett proportionalitetsifrande utan rättvisa och sanning samt ett majoritetsvalsföraktande utan sanning och rättvisa.

Jag måste sålunda för min del säga, att jag inser, att de proportionella valen nog äro något, som vi kanske måste förr eller senare acceptera. Men vi hafva uti vår motion velat göra gällande, att vi först måste hafva det rätta planet för en sådan lösning, att vi måste hafva den allmänna och lika rösträtten i hufvudsak såsom grund både för den Andra och för den Första Kammarens sammansättning.

Nu måste jag emellertid medgifva, att i den motion, som jag biträdt, dessa förutsättningar föreligga, och jag kan icke neka till, att jag har en obehaglig känsla af att något visst af oveder-häftighet på sätt och vis hvilat öfver denna motion, därför att den stannat på ensidig majoritetsvalgrund. Men anledningen till, att jag var med om att slå in på denna väg, är, att jag, såsom sagdt, anser, att valmetoden är en sekundär fråga. Och hvad beträffar den proportionella metod, som nu föreslås, hafva åtminstone, såvidt man fått veta, de undersökningar, som ägt rum inom utskottet, ledt till det resultat, att man ansåg, att det icke vore önskligt att inlåta sig vidare på saken, när me-

toden visade sådana blottor, att det vore farligt att röra vid densamma. Jag vet nu icke med visshet, om detta är fallet, men jag känner mig icke säker på, att metoden är så klar, att vi, då det ju endast gäller en sekundär fråga, böra utan vidare taga den. Men det viktigaste skälet mot antagandet nu af ett proportionellt förslag är enligt min uppfattning, att det är ganska vanskligt att utan vidare å valmännens vägnar besluta detta, när valmännen hela tiden absolut sagt ifrån, att de icke vilja hafva ett sådant system, att de icke förstå det eller äro mogna därför. Att utan att låta dem tänka sig för angående de nya metoderna påtvinga dem hvad här föreslås, synes mig vara ganska betänkligt och bör framkalla eftertanke hos enhvar af oss.

Så är det den hufvudpunkten i samlingspartiets förslag, som alldeles undanskymts af intresset för valmetoden och naturligtvis är ägnad att väcka obenägenhet för detsamma, nämligen de många rösträttsstrecken. Det har länge enligt min mångskiftande erfarenhet varit omöjligt att inom partiet uppdrifva ens något ådagalagd intresse för afhjälpan af dessa orättvisor. Jag må här endast exempelvis nämna ungdomen och kvinnorna, dessa stora alstrande krafter i samhället, som man fortfarande vill hålla utanför ansvaret och rättigheterna.

Fremst bland de uteslutna, väntande och förrådade stå kvinnorna. Nu har ju dock frågan, såvidt den rör den kvinnliga rösträtten, ryckt oss närmare än förra året. Åtskilligt har inträffat. Kvinnornas egen energiska agitation har gjort, att deras kraf nu stå oss alldeles inpå lifvet. Särskilda utskottet har böjt sig undan för detta genom att i stället tillkasta kvinnorna ett ben, som kallas kvinnans kommunala valbarhet. Men icke ens denna lilla eftergift har man kunnat göra helgjuten. Man har undantagit landstingen såsom en helgedom, som icke får besudlas af dylika nyheter.

Utskottet har åter upptagit de gamla skälen. Först och fremst skulle en utredning vara erforderlig. Men gentemot detta skäl skulle jag vilja erinra om hvad en talarinna sade nyligen på det stora cirkusmötet. Hon erinrade om hvad statsministern under malmfältsdebatten här yttrade rörande det obehöriga däri, att man för att undanskjuta en berättigad fordran ständigt framkommer med kraf på utredningar, om hvilka man själf är öfvertygad, att de icke alls äro behöfliga. Vidare talar utskottet om, att det är ett synnerligen inveckladt spörsmål, man skulle inlåta sig på, om man upptoge kvinnornas rösträttsfråga. Ja, det vore mycket nedslående, om så verkligen skulle förhålla sig. Ty hvad innebär detta? Jo, det innebär, att det är så svårt att i det valrättssystem, som man nu går att antaga för männen, inpassa kvinnorna, att det är synnerligen tvifvelaktigt, huruvida de i framtiden kunna komma in i detsamma. Detta komme då att anföras såsom ett skäl mot hvarje försök att

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

införa dem i detta system. Slutligen säger utskottet också, att den kvinnliga rösträtten icke får fördröja den manliga i och för sig nog så svåra rösträttsfrågans lösning. Då vill jag verkligen fråga: Kan den växande oviljan öfver att kvinnorna ej tagas med icke snarare innebära ett hinder för den manliga rösträttsfrågans lösning? Skulle vi icke höja oss till ett högre plan och skulle icke öfver den manliga rösträttsfrågan komma något medryckande, om kvinnorna toges med såsom mannens kamrater i lösningen?

Ja, dessa invändningar har nu utskottet gjort.

Går man sedermera till samlingspartiets reservation, så finner man icke däri, lika litet som i motionen, ens ett ord om kvinnornas rösträtt. Frågan härom är helt och hållet luft för samlingspartiet, och det kan ju icke vara annat än nedslående och ägnadt att ingifva farhågor, att samlingspartiets program alltid är så litet förhoppningsfullt för kvinnorna. Två ledamöter i utskottet ha dock reserverat sig in blanco till förmån för herr Hörnsténs motion, och detta betyder naturligtvis, att de velat uttrycka sympati för saken.

Den enda reservation, som verkligen framhåller sakens sammanhang med den manliga rösträttsfrågan, är herr Brantings, i hvilken man får veta, att det är oefterrättligt, att denna kvinnornas fråga nu icke kommer fram. I denna reservation har emellertid herr Branting också framhållit, att det finnes ganska stora förhoppningar, att man just på grund däraf, att kvinnorna icke komma med, skall kunna framvinga en mycket snar ny rösträttsreform. Ja, det vore ganska lyckligt, om så kunde ske, men detta är dock ovisst. Något ligger nog under talet om arbetsro och så vidare, som man hoppas kunna nå genom denna så kallade lösning af rösträttsfrågan. Det kan hända, att kvinnorna få vänta tio eller tjugu år. Detta är visserligen en kort tid i en nations lif, men det är en mycket lång tid i en generations lif, och därför må det icke förundra oss, att kvinnorna själfva absolut icke vilja finna sig i att komma i efterhand. Man säger ju, att rösträttsfrågan bör lösas med folket, och kvinnorna äro också folk. Då de nu fordra att komma med på samma gång som männen, så skulle det vara illa bestäldt inom Riksdagen, om röster där icke höjdes till stöd för detta oafvisliga kraf. Vi vilja icke med våra röster bidraga till en lösning af rösträttsfrågan, vid hvilken icke kvinnorna erhålla sin rätt samtidigt med männen.

Så kommer för det tredje samlingspartiets motions ställning till en reform af Första Kammaren. Denna sida af saken, som brukar kallas för en författningsrevision, har enligt min uppfattning blifvit af sådan aktualitet, att den satt sig fast i folkets medvetande och väckt förhoppningar, som icke kunna gäckas. Det vore enligt min tro en oförlätlig tillbakagång att nu i denna

punkt falla tillbaka på nyssnämnda motions negativa ståndpunkt. Det väckte nog också stort uppseende icke minst bland många af samlingspartiets egna medlemmar, då herr Staaff i går från denna plats framhöll såsom sin uppfattning, att det vore bäst som det var med Första Kammarens sammansättning, icke så att förstå, att han trodde, det icke någon vank funnes i dess organisation, men för samlingspartiets behof och för hvad det ville utveckla kammaren till vore dess sammansättning den allra bästa, såvidt jag uppfattade talarens mening.

Det är då ganska egendomligt att i en reservation inom utskottet utaf samlingspartiets män, afgifven i sammanhang med den kommunala rösträttspropositionen, se, att de påfordra, att den kommunala rösträttsreformen skall »genomföras omedelbarligen och utan att göras till bytesmedel för en eventuell, politisk rösträttsreform». Det är ganska egendomligt detta afstånds-tagande från all byteshandel i politiken. Jag tror eljest, att äfven samlingspartiet visat sig uppskatta värdet af en sådan byteshandel, och vi ha ett ganska färskt exempel härpå, då det kunnat ifrågasättas att kombinera partiets förslag med något af de så kallade Lundebergiska villkoren. Detta är väl också en byteshandel. Och vidare är det ju märkligt, att i berörda reservation framföres den kommunala rösträttsreformen såsom något, hvilket nu omedelbart skall lösas, under det den politiska rösträttsreformen betecknas endast som något eventuellt. Af partiets motion framgår ju, att ordningen dem emellan anses böra vara den alldeles motsatta.

Vill man mena allvar med den kommunala rösträttsreformen, får man nog skatta så pass mycket åt konjunkturpolitiken, att den sammankopplas med den politiska reformen.

Nu säger man emellertid till sist, att om man röstar för samlingspartiets förslag, så blir det nya val, och att då allt kommer i sin ordning igen. Ja, jag vill medgifva, att jag för min del helst skulle vara med om, att frågan blefve hänskjuten till valmännen. Det uppstode visserligen stora vanskligheter i fråga om program, men jag tror, att detta är den enda utvägen att rensa luften och föra frågan ur den försumpning, som den för närvarande hamnat i. Men därvid tror jag äfven, att programmet »rent bord» måste leda till nya val, och äfven om icke så blir fallet, ha vi ändock efter ett år nya val. Oafsedt detta, är det att rösta med samlingspartiet i detta syfte ett tveeggadt svärd, ty man stöder på samma gång dess program, och med kännedom om dess orubblighet i senare tider och då ingen ljusning som helst ännu försports, kan man befara, att detta program blir dess enda och ledande lösen. Och detta program innebär först, att alla streck skola stå kvar i afseende på valrätten till Andra Kammaren; ja, jag är öfvertygad om, att man förr skulle låta världen förgås än vidkännas någon rubbning

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

härutinnan. Vidare innebär denna plattform, att Första Kam-
maren är bra som den är, kanske icke i och för sig, men för
det ändamål, som samlingspartiets program behöfver den till.
Och slutligen innefattar detta program, att majoritetsvalen äro
de enda, som äro bra och kunna intressera oss för närvarande
— proportionsvalen må duga annorstädes, men icke i detta land.
Jag kan icke ge min röst åt att framföra ett sådant program
till plattform för nya val.

Den, som vill söka rycka fram bortom de förskansningar,
som uppkastats längs den Olsson-Tällbergiska linjen, har därför,
enligt min tro, det enda valet att taga sikte på det verkliga målet
och gå fram på de vägar, som anvisas af två parallella motio-
ner, af hvilka jag undertecknat den ena. Man kan så mycket
mindre följa samlingspartiets förslag, som många af oss måste
säga sig, att det finnes större sannolikhet, om än icke full viss-
het, att det Tällbergiska förslaget ger större demokratisering än
samlingspartiets och äfven lättare leder utvecklingen in på nya
banor för framtiden. Jag kan därför också förstå, att många,
som mera älska en mager förlikning än en fet process, kasta
långtande blickar till denna linje som ett acceptabelt uppehåll i
lösningen, men jag tror, att de, som göra så, dessa herrar skola
betänka sig mer än en gång, innan de kompromissa till och
med om en sådan lösning.

En talare i Första Kammaren yttrade i går, att, om frågan
nu faller, striden kommer att flyttas till andra linjer, med renare
och klarare färger visserligen, men med dyrbarare insatser. Ja,
vare sig frågan faller eller icke, blir striden ändå, mina herrar,
flyttad till de linjer, om hvilka denne talare i Första Kam-
maren yttrade sig. Det är till de renare och klarare färgerna och de
dyrbarare insatserna, det är dit vi alla ändå förr eller senare
måste komma, och vid sådant förhållande, herr talman, blir det
för mig först och sist en oafvislig plikt att hålla fast vid dessa
färger och dessa insatser, vid dem och ingenting annat.

Med herr Lindhagen instämde herrar *Wallis, Berglund* och
Petersson i Södertälje.

Herr Nilsson i Malmö: Herr talman, mina herrar! Det
har ej kunnat undgås, att rösträttsdebatten äfven i år i väsentlig
grad blifvit en debatt om det proportionella valsättet. Regerings-
förslaget för i år är som bekant byggdt på en i viss mening
konsekvent genomförd proportionalism. Och därför har också
detta mottagits med vida större sympatier än föregående regerings-
förslag på proportionalistisk botten.

Vi hörde i går herr Berg i Stockholm förklara, att det
icke finnes någon enda principiell antiproportionalist ibland oss.
Talaren tycktes då förbise sin egen partivän, herr Wickström,

eller också ville han behandla honom såsom en *quantité négligeable*. För min personliga del är jag ej heller någon principiell antiproportionalist. Men så länge proportionalismen af högern i vårt land användes uteslutande som en garanti för att bevara dess makt, har jag förvisso lifligt bekämpat denna proportionalism. Följden af högerns tillvägagångssätt har också blifvit, att proportionalismen för närvarande ute bland folket är i högsta grad impopulär. Men, som sagdt, sedan högern i vårt land lagt om sitt rösträttsförslag efter helt andra linjer än förut, har förhållandet i väsentlig mån förändrats, äfven hvad förutvarande ifriga antiproportionalister beträffar.

Jag är ingalunda blind för det proportionella valsättets nackdelar, men det har dock för sig några skäl, som förmå mig att med lifvigare sympatier omfatta detta valsätt än majoritetsvalen. Och jag skall be att i korthet få andraga dessa skäl.

Det första är gifvetvis detta, att proportionalismen, där den tillämpas ärligt och riktigt, ger rätt åt alla partier och åt alla afsevärda partier bereder tillträde till representationen.

Ett andra skäl, som ger färg åt mina sympatier, är detta, att vi under ett proportionellt system torde komma till en mera human valrörelse, än den majoritetsvalprincipen leder till. Jag tror verkligen, att det ligger icke så liten sanning i den liknelse, som häromdagen på ett möte framställdes af kandidat Emil Svensén, då han på tal härom yttrade, att, medan en kandidat i en valrörelse under ett proportionalistiskt system säger till sin motkandidat: *maka åt dig, så att jag får sitta bredvid dig, så säger en kandidat vid majoritetsval mera brutalt: stig upp, drummel, jag vill sitta i ditt ställe.*

Ett tredje skäl är slutligen, att med ett proportionalistiskt system kan hvarje parti föra fram sin sak utan att behöfva ingå valkarteller och allianser, som förfuska partiets politik och göra den oren.

Det är gifvet, att jag och många med mig känt en stark förbittring öfver att denna strid för och emot proportionalismen under så många år fått lof att fördröja rösträttsfrågans lösning. Det finnes dock ett moment, som i detta ögonblick, då vi se tillbaka på de gångna årens rösträttsrörelse, i någon mån kan försona oss med detta dröjsmål. Och det är, att denna proportionalism räddat oss undan den mest jordbundna, den mest reaktionära och därför den fruktansvärdaste af alla rösträttslinjer, nämligen mossebolinjen.

Det är emellertid uppenbart, hvilket också betonats till och med från högerhåll, att proportionalismen hör hemma och är fullt berättigad endast i ett samhällsskick, där personlighets- och jämlikhetsprincipen vunnit tillämpning. I det hänseendet har regeringen begått en svår synd emot den riktiga grundsats, som den själf proklamerat i fråga om kamrarnes inbördes ställning

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

och förhållande till hvarandra. Regeringen har icke nöjt sig med att skydda minoriteternas rätt till representation genom det proportionella valsättet, utan den har jämväl i fråga om det kommunala och i fråga om Första-kammarvalen bibehållit en starkt graderad röstskala. Härigenom blir Första Kammaren icke blott den återhållande och förståndigt reglerande kraft, som den kammaren bör vara, och som den fullt ut kan bli genom medelbara val, genom högre valbarhetsålder och genom längre valperioder, såsom föreslagits af herrar Branting och Lindhagen, utan den blir därjämte en speciell rikemansinstitution.

På tal härom kan jag icke underlåta att citera några ord uti motiveringen till herr Lindhagens motion, som har beredt mig ett särskildt nöje.

»Så länge världen bestått — skrifver han — ha de stora intressekonflikterna haft sin yttersta orsak i motsatserna mellan rika och fattiga, mätta och hungriga, härskare och underkufvade. Skådespelet är alltid detsamma: de förtrycktas resning mot förtryckarne eller rättare sagdt mot de förhållanden, som tillskapat olikheterna.» På denna intresse-motsats bygger staten. Men så kommer det parodiska, att de rikas, de mättas och de härskandes stat har anammat de fattiges evangelium, kristendomen, som sin statsreligion och den kristna kyrkan som sin statskyrka. »På samma gång» — säger motionären vidare — »som det alltid officiellt med läpparna förkunnas hängifvenhet för de kristliga grundsatserna, bygger man upp författningen och staten på en ohöjd dyrkan af de skatter, som rost och mal förtära.» Och så få vi bevittna, att både präster och leviter uppträda här till försvar för en röstskala, som bygger på penningförmögenheten och gynnar den.

Den kommunala rösträttsreform, som regeringen föreslagit och som lagts till grund för den politiska rösträttsreformen beträffande Första Kammaren, har emellertid af sina tillskyndare och af sina bärare stämplats som någonting utomordentligt, som en riktig jättereform. Herr justitieministern betonade i går, att om regeringsförslaget blefve antaget, så blefve Första Kammarren icke längre de förmögnas kammare. Jag vågar för min del bestrida detta påståendes riktighet. Herr justitieministern yttrade vidare, att om regeringens rösträttsförslag blefve antaget, så kunde ingen samhällsklass längre gå till val i känslan af att den ingenting betydde. Jag medger, att häri ligger en viss sanning, men en mycket liten sanning, lika så visst som de fattiga klasserna komma att betyda fasligt litet vid valen till Första Kammaren. Herr justitieministern nämnde också slutligen, att om regeringsförslaget blefve antaget, så kunde man icke längre med fog tala om något fyrkvälde här i landet. Häri ligger så till vida en bokstafvig sanning, som fyrskalan skall helt och hållet slopas och det icke längre blir tal om »fyrkar»,

men i stället för fyrskalan få vi en 40-gradig bevilningskrone-röstskala, och det är nära nog sak samma. I själfva verket innebär regeringens kommunala rösträttsförslag ingenting annat, än att då i medeltal på landsbygden hittills 6,3 procent af de kommunalt röstberättigade vägt upp alla de öfriga, så skulle vid den ifrågasatta förändringen detta först blifva förhållandet med 14,5 procent, och medan af de kommunalt röstberättigade 8,5 procent i de större och 9,6 procent i de mindre städerna väga upp alla de öfriga, så skulle hädanefter motsvarande siffror komma att höjas till endast 13,4 och 15,2. Detta visar ju, huru förträffligt man lyckats bibehålla de bestående maktförhållandena. De stora förmögenheterna skulle fortfarande ha en starkt befästad majoritet gentemot den stora majoriteten af valmännen; och detta missförhållande framstår så mycket bjärtare, då man besinnar, att nämnda matematik vid tillämpningen kommer att utfalla till ännu större nackdel för de mindre bemedlade, ty i de stora städerna med dyra lefnadskostnader härjar bland dem det så kallade »utskyldsstreet» och på landsbygden i hög grad hvad herr Lindhagen kallar »afståndsstreet», som utgör ett faktiskt hinder för det stora flertalet röstberättigade med obetydliga röstvärden att mangrant sammankomma för att sålunda uppväga det rika fåtalet.

Men trots allt detta måste man dock rättvisligen erkänna, att i jämförelse med den nuvarande rent skandalösa röstskalan utgör regeringens 40-gradiga skala en afsevärd reform, men också endast relativt taget. Och jag vill för min del gärna medgifva, att Första Kammaren måste känna det som ett offer att gå med på det utvidgade regeringsförslaget. Från Första Kammaren har folket varit vant att mottaga mångt sorgebud och stundom har den kammarens beslut verkat som riktiga slag i ansiktet. Med sådana föregående kommer ett eventuellt bifall från Första Kammaren till regeringsförslaget att åtminstone på mig verka som ett första prof på ett ändtligen vaknande fosterlandssinne. Ty det är ingen konst att prata om fosterlandskärlek, och af fosterländska fraser hafva vi fått mer än nog till lifs från det hållet. Det är värre att visa sin fosterländskhet i handling, i uppoffrande af egoistiska intressen.

Det skall inte heller af mig förnekas, att icke högerregeringen genom sitt förslag verkligen öfverträffat mina och mångas förväntningar. Och om vi icke hade vetat det på förhand, så har det nogsamt framgått af debatten här i kammaren, att regeringsförslaget i själfva verket ryckt undan marken för den liberala vänstern; denna vänster har tydligen förlorat sitt fotfäste. Hvilken af oss, som hört denna debatt, har icke gripits af den förnimmelsen, att en betydlig del af den opposition, som från liberalt håll beståtts regeringsförslaget, grundar sig ingalunda på någon radikalism eller på någon längre gående fri-

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

sinthet, utan helt enkelt på rädsla för reformens förment vidtgående följder. I går afton hörde vi en representant för något, som jag vill kalla Göteborgsliberalismen, förkasta det så kallade Tällbergsförslaget, såsom varande en författningsrevision med icke uträknade konsekvenser. Men strax därpå hade talaren räknat ut, att Tällbergsförslaget skulle så småningom, men snart nog, föra fram till ett enkammersystem, och där ryste talaren förskräckt tillbaka. Jag finner sådana uttalanden mycket belysande för den verkliga situationen. De afslöja, att rollerna blifvit omkastade.

Vid något möte förlidet år förklarade herr Berg i Stockholm, att hur långt än högerregeringen ginge i sin afsikt att reformera den kommunala röstskalan, nog skulle liberala samlingspartiet veta att öfverträffa regeringen. Vi ha nu vid denna riksdag sett, på hvad sätt samlingspartiet trots sig kunna öfverträffa regeringen. Den har till regeringens 40-gradiga skala föreslagit vid vissa val en personlig tilläggsröst. Detta sätt att öfverbjuda erinrar mig lifligt om hur det tillgår på vissa auktioner, där man söker öfverbjuda hvarandra: då den ena käringen bjudit 1,75, kommer den andra och sticker öfver med 1,80. Jag hoppas, att ingen af herrarne vantolkar min jämförelse därhän, att jag skulle vilja likna vare sig högern eller liberala vänstern vid käringar. Min jämförelse inskränker sig till siffrorna och relationen dem emellan. Det liberala kommunala rösträttsförslaget skulle vara för 5 öre liberalare än regeringens, men jag tror för min del, att det snarare är tvärtom. Det är nämligen i själfva verket den skillnaden på regeringens 40-gradiga och liberala samlingspartiets 40- eller 41-gradiga röstskala, att den förra dock faktiskt ger småfolket något inflytande öfverallt, då däremot den liberala skalan ger ingenting, utom i vissa genuina bolagssocknar. Härtill kommer också det trots allt obestriddiga sakförhållandet, att den liberala rösträttsreformen i kommunalt hänseende hör hemma endast på en, om jag får använda ett uttryck af herr Berg i Stockholm, orealiserbar liberal önskelista.

Förhållandena hafva emellertid nu framskridit därhän, att Tällbergslinjen utgör den position på det rösträttspolitiska slagfältet, hvarom den verkliga striden i detta ögonblick står. Där samla sig realintressena för närvarande. Och om detta Tällbergsförslag må jag säga, att utan de tillägg, som där ifrågasatts, är regeringsförslaget så inkonsekvent, att det icke ens är hållbart för dagen. Att gifva småfolket verklig rösträtt till Första Kammaren, men samtidigt beröfva detsamma möjlighet att skicka dit egna representanter, det snuddar vid den gräns, som skiljer ärlighet från humbug, ja, det öfverskrider den gränsen. Vill högern verkligen nu i sin historia inskrifva en fosterländsk handling af någon betydelse, då måste den taga Tällbergsvillkoren oafkortade. Jag skulle vilja påstå, att utan Tällbergstilläggen är regerings-

förslaget omoraliskt, eller om detta ord förefaller för starkt, synes det mig åtminstone kunna förleda till handlingar, som skulle stämplas som omoraliska. Utan Tällbergsförslaget blir det nämligen nödvändigt för småfolket, att dess kandidater ur egna led deklarerera en större inkomst än den verkliga och därjämte moträga arfvode af sina speciella kommittenter. Det parti, som jag tillhör, är, så långt jag känner det, så hängifvet sin sak och så offervilligt, att det näppeligen skulle underlåta att tillgripa en sådan utväg. Och vi veta, att i utlandet, där icke alls några arfvoden förekomma till riksdagsmännen, är det så, att det socialdemokratiska partiet måste ur sin partikassa aflöna sina riksdagsmän. Det är helt enkelt en nödvändighet. Men jag anser förvisso, att det icke vore nyttigt, om representanter i vår riksförsamling stode i ett så direkt beroende af sina valmän. Och därför vore det i högsta grad önskvärdt, om de grupper och partier, som ha i sin makt att genomdrifva och lösa denna rösträttsfråga, såsom den för närvarande kan lösas, låte oss slippa sådana konsekvenser.

På tal härom skall jag emellertid foga en rättelse till ett uttalande, som nyss gjordes af herr von Geijer. Han missuppfattade nämligen herr Brantings ord i går, då han förmenade, att enligt Brantings utsago fackförbundens förtroendemän i allmänhet skulle ha en årslön af 2,700 kronor, och att de följaktligen snart nog skulle fylla villkoret för valbarhet till Första Kammaren, därest census, såsom nu tycks vara meningen, sänktes till 3,000 kronor. Detta var emellertid alls icke herr Brantings mening. Denne yttrade sig i själfva verket så, att af alla aflönade förtroendemän inom arbetarepartiet vore det endast tvenne personer, direkt anställda i den så kallade landsorganisationens tjänst, som åtnjöto en sådan lön. Däremot hafva alla förtroendemän eller ordförande för de särskilda yrkesarbetareförbunden en aflöning, som stannar vid en betydligt lägre siffra, vid 1,500, 1,800 och högst 2,000 kronor. För öfrigt är det väl icke meningen eller tillbörligt att utpeka någon viss grupp af personer såsom lämpliga att skickas in i Första Kammaren, utan det är väl meningen, att arbetareklassen, om den får en sådan rösträtt till Första Kammaren, som den kan använda sig af, skall kunna invälja män ur sin egen midt, män som den anser värdiga och lämpliga, vare sig de nu äro förtroendemän eller vanliga arbetare. Och som bekant, har det alltid varit en af öfverklassens och arbetsgifvarnes käraste tankar, att arbetarnes talan skall föras af verkliga arbetare.

Då jag emellertid betecknat Tällbergslinjen såsom den position, som innesluter den verkliga realpolitiken i närvarande ögonblick, har jag därmed ingalunda sagt, att jag eller mina partivänner skulle vara villiga att rösta för detta förslag. Vi hafva själfva väckt en motion, där vi uttalat vår mening och där vi tagit vår

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

position. Och vi äro i principiellt hänseende så vidt aflägsna från en sådan lösning, att vi icke kunna främja den, så mycket mindre som det är allmänt veterligt, att Tällbergsspositionen för närvarande har sin betydelse i att utgöra en utgångspunkt för kompromisser, som vi i ingen mån vilja understödja. Men nog gifves det mången god liberal, som i sitt hjärta lifligt önskar, att det parti, som han tillhör och som nu obestriddigt befinner sig ett stycke till höger om högern, bort bemanna sig därhän, att det ryckt bort från sin nuvarande ställning och förflyttat sig åtminstone lika långt åt vänster som den »oeftergiflige» Tällberg. Partiet borde så mycket hellre ha gjort det, som redan förliden sommar starka röster därför höjts inom dess egna led. Partiet borde ha gjort det så mycket mer, som ungdomens och de djupa ledens entusiasm för rösträttsfrågans lösning enligt det Staaffska förslaget ingalunda är så liflig och icke ens i fjol var så liflig, som friherre Bonde nyss antydde i sitt anförande. Och det var ingen hemlighet.

Då det parti, som jag tillhör, i fjol röstade för detta förslag, gjorde vi det af taktiska skäl. Vi gjorde det för att lägga ansvaret för rösträttsfrågans fall öfver på Första Kammarens skuldror och för att därigenom flytta fram lösningen af denna fråga i ett bättre läge. Nu däremot föreligga inga taktiska skäl, som kunna bjuda oss att rösta annorlunda än i den noggrannaste öfverensstämmelse med vår principiella ståndpunkt.

Herr talman! Jag skall icke avsluta dessa ord med något särskildt yrkande, då jag förut har instämt med herr Branting.

Herr Neess: Herr talman, mina herrar! Äfven jag anser det vara min plikt att i detta för vårt svenska folk så skickeligdigra ögonblick uttala min ståndpunkt i den föreliggande viktiga frågan. För min del hör jag icke till dem, som gifva företräde åt det proportionella valsättet. Fastmer synes mig majoritetsval i enmansvalkretsar vara ett för vårt lands förhållanden mera lämpligt valsätt. I fjol gaf jag, såsom Riksdagens protokoll bära vittne om, min röst åt det dåvarande regeringsförslaget, och jag kan icke annat än beklaga, att detta icke då blef Riksdagens beslut. Genom den hastiga utveckling, som rösträttsfrågan sedan dess genomgått, har dock nu en helt annan och mycket svår situation inträdd. Hvem eller hvad som gifvit anledning till denna situation, därpå vill jag i detta sammanhang icke inlåta mig, ty det tjänar till intet att orda därom nu. Såsom ställningen ter sig för mig, anser jag det dock nu vara hufvudsaken, att vi handla så, att vi kunna komma ur detta farliga läge. Sannolikheten talar för, att om vi icke vid denna riksdag lösa rösträttsfrågan, så kommer den slutligen att bli löst i enlighet med socialisternas program, hvilket jag för min del skulle anse vara en stor olycka för vårt folk. Då jag således i min mån

vill bidraga till att rösträttsfrågan blir löst nu, så ämnar jag, herr talman, gifva min röst åt den af herrar Hans Andersson, Lindblad och Nylander afgifna reservationen, som enligt min mening är den enda väg, på hvilken man kan nå detta mål.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Herr Olsson i See: Herr talman! Den talare, som hade ordet näst före den siste talaren, yttrade i sitt anförande, att den linje, efter hvilken en eventuell valstrid skulle komma att stå, vore den Tällbergiska linjen. Då vill jag börja med att uttala min ståndpunkt i denna sak.

Rösträttfrågan har under de år, som dess lösning varit föremål för Riksdagens pröfning, glidit utför ett sluttande plan, undan för undan, och man frågar sig: när skall detta stanna? Jo, det har stått upp ett Tällberg i vägen, och man tror, att det stoppar. Men huruvida detta är en klippa, som står i pröfningens timme, det få vi väl se, och om detta kan komma att bli en lösning, som tillfredsställer, det är icke så visst, som många taga för gifvet. Emellertid har denna omväxling på vägen blifvit så behaglig för många, så att de säga: här slå vi ned våra bopålar, här vilja vi bygga och bo, här är oss godt att vara. Men för min del har jag icke kunnat känna mig så tilltalad däraf, att jag kommer att stanna där. Två tusen kronors census — hvad beträffar inkomst — för valbarhet i Första Kammaren skulle, såsom vi redan flera gånger hört upprepas, visserligen gifva inträde i Första Kammaren för representanter ur arbetarnes egna led, men de, som jag vill ställa på samma nivå med dessa arbetare, nämligen småbönder och medelstora bönder, de komma det oaktadt icke in i Första Kammaren. Bönderna i vår bygd t. ex. hafva i allmänhet en egendom, som är taxerad till 8, 10, 15, à 20 tusen kronor. Skulle man således besluta sig för den taxeringssumma, som det kan bli fråga om enligt den Tällbergiska linjen, torde icke många bland bönderna blifva valbara till Första Kammaren, och då ger det förslaget icke hvad jag skulle önska i det fallet.

Det är icke blott af den orsaken, som Tällbergslinjen icke tilltalar mig, utan fastmer för det proportionella vidhänge, som detta förslag har, ett vidhänge, som aldrig kunnat tilltala mig och som jag heller aldrig vet, om det någonsin skall komma att göra det. Det talas om att de olika partierna och meningsriktningarna i landet skulle blifva representerade, om man finge begagna den proportionella valmetoden. Men det är icke slut därmed. Då dessa riksdagsmän, valda efter den proportionella metoden, komma till Riksdagen, skola de väl någonting göra, och för att de skola kunna någonting göra, får det lof att bli en majoritet. Då ha vi majoritetsprincipen framme igen, och på hvilket sätt densamma skulle verka, kunna vi se af ett uttryck i herr justitieministerns till statsrådsprotokollet gjorda an-

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

förande, hvilket återfinnes i utskottets betänkande å sid. 46, där han säger: »Den meningsriktning, som omfattas af valmännens majoritet, sådan den framträder i de särskilda valkretsarne, skall ovillkorligen genom proportionella val erhålla majoritet i kammaren. Men icke blott detta, utan det proportionella valsättet kommer alltid att tillförsäkra makten åt det parti, till hvilket majoriteten af rikets valmän ansluta sig.» Där ha vi majoriteten framme igen, och hvarför kan man inte då få låta den principen tillämpas redan nere hos urväljarne, hos folket? Det är för dem, som jag här velat säga några ord.

För öfrigt kan det också lätt inträffa, att förhållandet icke blir sådant, som justitieministern här antydt, eller att det blir ett majoritetsparti i Andra Kammaren, utan det blir kanske två, tre, fyra jämnstarka partier. Ja, hur skall man då klara upp denna sak? Jag förstår icke, hur det då skall gå, såvida man icke skulle här fatta proportionella beslut, såsom vi hörde antydas i går; men icke fattar jag det. Kanske skulle det ena partiet, t. ex. socialdemokraterna, gå öfver till det liberala partiet, eller tvärtom, eller också skulle de moderata gå öfver till de konservativa, eller tvärtom, för att man skall kunna få någon majoritet. Men om ett parti på detta sätt gifvit efter, hvad skola då deras valmän säga därom, att det öfvergifvit den sak, för hvilken deras representanter voro valda att verka?

För öfrigt är det ju majoritetsprincipen, som användes på alla andra områden och som i sista hand skulle tillämpas i Riksdagen. Den begagnas ju öfverallt, i det praktiska lifvet, i det religiösa lifvet, bland nykterhetsföreningarna o. s. v. På alla områden, där denna princip användes, har den fungerat väl och drifvit fram de folkliga idéerna och en mängd saker, som varit till lycka och välsignelse för landet. Nej, låt folket själf få jämka ihop sina meningar. Då skall den politiska lifaktigheten blifva större och lifskraftigare, det är min tanke om saken. Det påstås, att den politiska lifaktigheten skulle genom proportionella val blifva större. Jag vill då bara säga några ord och omtala, hvad en af mina grannar sade vid valen 1905, då det i min grannvalkrets blef ett valresultat, hvarmed han och bönderna i allmänhet icke voro tillfredsställda, alldenstund man i den landtvalkretsen fick in en socialdemokrat (det var för resten min sidokamrat). Då säger han: så går det nu, och skulle vi haft allmän rösträtt, så hade det blifvit ännu sämre. Tror du då, att det skulle blifvit bättre med proportionella val? frågade jag. ty han var en ifrig anhängare af dem. Ja, då gör det detsamma, om vi så allmänt komma med eller icke, det kommer alltid åtminstone någon af vårt parti in, tyckte han. Jag svarade, att det icke hade gått för denne socialdemokrat att komma in, om bönderna röstat så mangrant som de öfriga valmännen. Få vi proportionella val, gör det detsamma; då få vi bönder alltid in

någon, svarade han. Då skall jag taga fram ett exempel, huru dessa skulle verka i min valkrets. Gästriklands valkrets med Gäfle stad skulle, om vi haft proportionella val, fått välja 4 riksdagsmän. Vid den tiden, då den föreliggande propositionen om rösträtt kom fram i Riksdagen, företog sig den tidning, som i vår ort arbetar för proportionalismen, att tillämpa den af Kungl. Maj:t föreslagna metoden på valet inom Gästriklands och Gäfle stads valkrets. Tidningen utgick från 1905 års röstsiffror, nämligen mina siffror, min motkandidats siffror, Leksells siffror, Olssons i Mårdäng siffror och Gäfle-representanternas siffror samt deras motkandidaters siffror, och räknade så ut, hur det skulle gått med proportionella val. Ja, valda skulle då hafva blifvit Waldenström, Starbäck, en Gäfle-socialist och Leksell från Sandviken. Hur många af dessa äro bönder? Då hade det icke, äfven med proportionella val, för bönderna i min valkrets varit större utsikt att få någon representant.

Emellertid vill jag också något litet vidröra hvad justitieministern i sitt anförande vid debattens början nämnde om den oegentligheten, som vid majoritetsval förefunnes de olika valkretsarne emellan, i det att den ena valkretsen hade större invånarantal än den andra, men ändock icke finge välja mer än en representant. Nå, hur skulle det i det här fallet komma att gå i min trakt, med proportionella val? Jo, resultatet skulle blifvit det, att det skulle blifvit tre representanter för Gäfle stad, som har 30,000 invånare, och en på Gästriklands landsbygd, som har öfver 60,000 invånare. Det blir nog också en liten oegentlighet äfven i det fallet. Nej, låtom oss behålla vår historiska valprincip!

Nu talas bland annat därom, att om vi nu skulle utvidga valrätten till Andra Kammaren och därvid begagna den proportionella metoden och, såsom förslaget nu föreligger, till båda kamrarne, skulle olikheten kamrarne emellan icke bli så stor. Om däremot en sådan utvidgning af valrätten till Andra Kammaren skedde, och majoritetsprincipen bibehölles, skulle samarbetet kamrarne emellan bli, om icke omöjligt, dock mycket svårare än hittills. Nej, detta tror jag visst icke. Jag tror för min del, att äfven Första Kammaren i sinom tid kommer att något demokratiseras, ty en förändring af den kommunala, på den nuvarande fyrskalan grundade rösträtten är nog endast en tidsfråga. För öfrigt tror jag, att Första Kammaren själf skall finna det med sitt eget lifsintresse förenligt att icke taga längre afstånd från Andra Kammaren, än skäligt och nödigt är.

Hurudant förhållandet hittills varit mellan Första Kammaren och Andra Kammaren, vill jag söka belysa genom att berätta ett barndomsminne. I min barndom fanns det i min hembygd 2 personer, som, då de, efter att hafva haft sysselsättning i en by, vandrade till en annan, alltid gingo den ene 5 steg bakefter

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

den andre. Så har äfven Första Kammaren gjort i förhållande till Andra Kammaren. Första Kammaren har gått 5 steg — och ibland kanske till och med 2 gånger 5 steg — bakefter Andra Kammaren. Den kommer nog äfven hädanefter att hålla sig på blott vederbörligt och skäligt afstånd för att icke förr eller senare se sig nödsakad att låta sig demokratiseras. Ja, man säger till och med, att Första Kammaren icke är så omöjlig, som mången tror, och att det råder redan nu stor ifver hos kammaren att själf demokratisera sig. Den kommer ganska raskt efter oss, efter hvad jag tycker mig finna.

Det har också från både höger- och vänster- och speciellt från yttersta-vänster-håll framhållits, att det förslag, som herr Staaff m. fl. framburit i sin motion och i sin reservation till utskottets betänkande, har blifvit efter sin tid. Och förslaget anfalles nu från både höger och vänster. Ja, Herodes och Pilatus blefvo vänner den dagen. Och det var för att få oss ur spelet, ser det ut.

Men jag vill fråga, om detta påstående om förslagets efterblifvenhet kan anses befogadt? Om det förslag, som förelåg i föl från regeringens sida, antagits, skulle det hafva tillämpats först år 1911. Och om det förslag, som den nuvarande regeringen framlagt, nu blefve bifallet af Riksdagen, skulle det också tråda i kraft 1911. Likadant skulle förhållandet bli med hvilket annat förslag som helst, som skulle kunna uppkomma här och vinna majoritet. I ena fallet likaväl som i det andra skulle förslaget tråda i kraft 1911. Men tiden har sprungit ifrån oss, säger man. Jag tror, att det i detta afseende är så, att vi tagit nästan för mycket intryck af den kapplöpning, som uppstått, och blifvit litet nervösa, både riksdagsmän och folket i landet i allmänhet. Och jag tycker, att det vore skäl att stanna litet och se lugnt och sansadt på saken och lösa frågan så, att det kunde bli till tillfredsställelse för landet och allmänheten.

Jag yrkar bifall till den af herr Staaff m. fl. afgifna reservationen.

Herr Svensson i Skyllberg: Herr talman, mina herrar! Det har förut i pressen och nu under denna debatt sagts och kommer väl än ytterligare att sägas, att vi icke skola afgöra rösträttsfrågan nu, utan att svenska folket skall få genom nya val uttala sig om det föreliggande förslaget. Hvad innebär detta tal? Jo, det fordrar, att svenska nationen skall under nuvarande ömtåliga förhållanden kastas in i en valstrid, som väl till sina följder blefve den mest upprifvande och söndrande, som någonsin förekommit. Jag är fullt viss om att de ödesdigra följderna af 1887 års riksdagsupplösning skulle visa sig vara småsaker, jämförda med det elände, som en valstrid nu i denna fråga skulle föra med sig.

Då kan man spörja: »Skola vi då taga hvilket rösträttsförslag som helst för att undgå en riksdagsupplösning?» Hårtill vill jag svara nej. Vi skola antaga endast det förslag, om hvilket vi själfva äro öfvertygade om att det är godt och acceptabelt. Och så mycket känna vi nog litet hvar ställningen här i kammaren, att vi väl nära nog alla veta, att det öfvervägande flertalet anser, att det förslag, som föreligger i Hans Anderssons m. fl. reservation, är ganska acceptabelt för det svenska folket, och att det i demokratisk uppfattning lämnar alla tidigare framkomna förslag, med undantag af socialisternas, långt efter sig.

Nu skulle någon möjligen kunna säga, att vi anhängare af proportionalistidén frukta nya val. Ja, vi frukta dem, men vi frukta dem för den oro och det split, som de skulle komma att draga öfver landet under den förbittrade valstrid, som måste föregå dessa val. Men vi frukta dem ingalunda därför, att vi tro, att den politiska åskådning, som vi representera, därvid skulle komma till korta. Ty jag är viss om att, om det svenska folket tvingas att nu gå till val på programmet för eller emot det Tällbergiska förslaget, svaret skall blifva en storartad seger för proportionalistidén. Och det kan icke gärna bli annorlunda. då de flesta af de slagord, som under tidigare valkampanjer användts emot oss proportionalister, nu väl blifvit ställda i sin rätta belysning och analyserade i afseende på sin verkliga innebörd. Tror någon, att det svenska folket, sedan det fått klart för sig, hvad Tällbergiska förslaget egentligen innebär, skall kunna smälta sådana ovederhäftiga slagord, som att vi proportionalister vilja ha herremakt och fyrkvälde i vårt land? Skall talet om valsättets krånglighet tagas för godt af vårt folk, sedan det erfarit, att den finska nationen, som åtminstone icke står öfver oss i utveckling, med lätthet kom till rätta med valsättet och nu är belåten därmed, och då vidare, som vi af tidningarna se, knappast någon månad förgår, utan att den idé, som ligger till grund för detta valsätt, vinner terräng i andra länder i Europa? Vid nitiskt felsökande kan det ju konstateras, att det icke i allo kan verka fullt matematiskt. Men hvad betyder väl denna teoretiska invändning, framkommen från dem, som ifrigt förordat ett sådant valsätt som majoritetsval, hvilket faktiskt redan med nuvarande valrättsbestämmelser lämnar hela kommuner, äfven om de austränga sig till det yttersta för att tillvarataga sina politiska intressen, utan spår af inflytande på valutgången samt låta betydelsefulla meningsgrupper inom andra kommuner blifva helt och hållet orepresenterade i Riksdagen? En representantförsamling, hopkommen sålunda, som majoritetsvalen foga det, kan icke kallas en folkrepresentation och kan åtminstone icke i längden få åtnjuta den aktning, som folkrepresentationen måste ha för att kunna handla med tillbörlig kraft.

Det enda af de skäl, som anförts tidigare till förmån för

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

majoritetsvalen, och hvilket kvarstår orubbadt, är det, att majoritetsvalen vida lättare gifva en så kallad regeringsduglig majoritet i kammaren. Men om detta är ett skäl för några att hylla majoritetsvalprincipen, så är det för oss andra ett starkt skäl att förkasta den. Vi vilja nämligen icke, att här i kammaren skall finnas en så kallad regeringsduglig majoritet, med mindre än att den uppbäres af det öfverväldigande flertalet af svenska folket. Vi vilja icke, att en liten tillfällig majoritet, tillkommen under en viss folkstämning, framkallad af rafflande slagord och i sig själf kanske snart öfvergående, skall kunna utöfva något afgörande inflytande på vår lagstiftning. I dessa dagar torde det mer än någonsin vara nödigt varna för förhastade beslut, och den omogna reformifver, som nu så nervöst gifver sig till känna på så många håll, behöfver nog ofta dämpas af tidens lugnande inverkan, innan den får tillfälle att sätta frukt. Med de proportionella valen skall folkviljan visserligen med något mera varsamhet gifva sig till känna, men då den ansluter sig till en idé, skall den nog visa sig med mera säkerhet och kraft, än som blir möjligt med majoritetsvalen till grund.

Om nu så skulle vara, att vi nu besluta de proportionella valen utan att de hafva folkmeningen bakom sig, är det väl då någon, som tror, att de skola stå sig vid valen år 1908? Nej, det tro vi icke, men vi tro, att de skola bestå vid 1908 års val, därför att vi äro vissa om att det svenska folket i stort sedt skall gilla hvad vi gjort, om vi nu antaga det Tällbergiska förslaget. Och den folkmening, som år 1908 kommer att gifva sig till känna för det Tällbergiska förslaget, torde vara vida värdefullare än den röstöfvervikt, som vid 1905 års allmänna val kom till synes mot de proportionella valen. Ty vi skola komma ihåg, att denna röstöfvervikt, som då förefanns emot proportionsval, äfven om den var enig att icke taga det då föreliggande proportionella förslaget, dock representerade så sinsemellan skilda åskådningar, som kan vara tänkbart. Och en ytterligare bekräftelse härför har jag fått af debatten här i kammaren under dessa två dagar.

Om vi nu taga det Tällbergiska förslaget, så tror jag, att klander måhända kan möta oss i en framtid från dem, som anse, att vi nu gått väl långt i demokratisk uppfattning, men ingalunda skall det kunna sägas, att vi vid 1907 års riksdag kränkt personlighetsprincipen.

Herr talman, jag ansluter mig till herr Hans Anderssons m. fl. reservation.

Herr Sundström: Herr talman! Den grundsats, som bestämt min ståndpunkt i rösträttsfrågan, kan helt kort uttryckas på följande sätt: rubba så litet som möjligt af den konstitutionella byggnaden, men stärk dess grundvalar, för så vidt de

ha visat sig svikta eller vara svaga. Jag tror nämligen icke, att inom vårt folk ännu finnes en tillräcklig opinion för försvagande af den ena eller den andra kammarens makt på bekostnad af sin jämlike. Jag tror icke, att riksdagsordningens § 1 ännu blifvit en paragraf endast på papperet. Jag är lifligt öfvertygad om att maktställningen emellan kamrarna bör vara sådan den där föreskrifves. Följaktligen kan jag för min del icke vara med om några som helst revisionsförslag, huru modernt det nu än blifvit att ropa på sådana, åtminstone icke för närvarande.

Jag vill påminna herrarna om hvad det här är fråga om. Här är fråga om ett fördjupande af grundvalarna för representationen, icke om en förändring af representationen. Och detta fördjupande af representationens grundvalar, det måste ovillkorligen betyda en utsträckning af den politiska rösträtten och en reformering af den kommunala, men ingenting annat. Då det blir fråga om en utsträckning af den politiska rösträtten, är jag färdig att gå med på det förslag, som har den bästa utsikten att vinna Riksdagens majoritet. Man kan tvista om, huru långt och huru djupt man skall låta reformen gå; man kan tvista om, huruvida kvinnorna skola vara med vid de politiska valen; man kan tvista om, huruvida skattestrecket skall bibehållas eller borttagas; man kan tvista om, huruvida åldersgränsen skall vara högre eller lägre. Jag vill gå med på alla reformer, som äro nödiga, nyttiga och möjliga att genomföra. Men då man vill ändra byggnaden, då är jag icke med längre.

Det har i dessa tider blifvit modernt att ropa på författningsrevision. Här har man beprisat Kungl. Maj:ts förslag för i år såsom ytterst manligt, statsmannamässigt och klokt. Man har i högerpressen prisat denna regering därför, att den vågat komma med ett författningsrevisionsförslag. Men, mina herrar, för min del kan jag icke frigöra mig från den tanken, att hvarje proportionalistiskt förslag, som hittills sett dagen, innebär en revision af vår riksdagsordnings § 1. Det kan icke bestridas, att genom proportionella val Första Kammarens maktställning blir ökad på bekostnad af Andra Kammarens. Och jag frågar er, mina herrar: har Andra Kammaren förtjänat att stäckas i sin makt till förmån för Första Kammaren? Jag säger: nej. Jag kan sålunda icke heller i år gå med på detta propotionalistiska förslag, enär det lider af samma brister som de förut framställda förslagen.

Här har vid denna riksdag framkommit en hel profkarta på revisionsförslag, till höger och till vänster. Jag säger: vi måste begränsa frågan till dess rätta dimensioner, för så vidt vi skola nå en lösning. Nu har man inkastat frågan på stora vida fält, och vi gå synbart till mötes en långvarig kamp om det, som det från början icke var fråga om.

I utskottets utlåtande framställes ett försvar för den propor-

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

tionalistiska valmetoden. På sidan 270 säger utskottet, att man »måste taga hänsyn till, hvilkendera utvägen kan sägas vara bäst öfverensstämmande med det hos oss tillämpade tvåkammar-systemets konstitutionella karaktär». Utskottet sätter detta i samband med frågan om proportionella val eller majoritetsval, och sedan fortsätter utskottet på sidan 272 sålunda: »Såsom utskottet redan ofvan framhållit, skulle reformens genomförande på majoritetsvalens grund med största sannolikhet leda därtill, att Andra Kammaren till öfvervägande del komme att bestå af representanter för de medborgare, hvilka hittills varit från politisk rösträtt uteslutna.»

Detta skall således utgöra skälet för det proportionella valsättets införande. Detta skäl har man hört under alla dessa år, och det koncentreras helt kort i ungefär följande sats: vi äro 400,000 valberättigade nu, genom rösträttens utsträckning blir det 1 million. Med majoritetsval komma dessa 600,000 nya valmän att välja sina riksdagsmän med uteslutande af de nuvarande 400,000 valmännen. Mina herrar, är detta logik? Kan det vara möjligt, att dessa nya valmän skola bilda särskilda kårer, strängt begränsade från de förra valmanskårerna? Jag för min del tror det icke. Dessa nytillkomna valmän komma naturligtvis att fördela sig tämligen olika visserligen, men alldeles säkert fördela sig på de partier, som redan finnas. Att säga, att dessa 600,000 ensamma, med uteslutande af de 400,000, komma att tillsätta representanter till Andra Kammaren, finner jag sålunda vara en alltför djärf slutledning.

Det har under debatten framställts mycket klander mot liberala samlingspartiet, därför att det icke vetat följa med sin tid. Herr Lindhagen preciserade detta helt kort i följande sats: partiet har gjort till en hederssak att icke följa med tiden. Men, mina herrar, jag frågar i allt fall, huruvida detta är en rättvis beskyllning. — Båda kamrarna ha stått betydligt skilda i åsikterna om huru långt rösträtten skulle utsträckas. Första Kammaren har under de föregående åren stått åtskilliga kappplängder efter Andra Kammaren. Då denna senare vid fjolårets riksdag lyckades fastställa ett reformprogram, vore det då klokt, om det liberala partiet, hvars förslag programmet innebar, om detta liberala parti ett år därefter skulle skjuta fram sin position så, att det icke hade förhoppning om att de, som vore efter, skulle hinna med? Jag frågar, huruvida icke detta vore att taga på sig ett drygt ansvar, då man härigenom icke hade utsikt till att någonsin träffas på vägen. Den beskyllning, som af herr Lindhagen och från socialdemokratiskt håll framkastats mot det liberala partiet för denna dess ståndpunkt, finner jag i högsta grad orättvis.

Jag för min del kan således efter moget öfvervägande icke frånträda den ståndpunkt partiet hittills innehaft. Jag tror, att man därigenom når den bästa och lyckligaste lösningen af röst-

rättsfrågan. Den lämnar hvad nationen faktiskt behöfver och vill hafva, nämligen en utsträckning af den politiska rösträtten och en reform af den kommunala. Den lämnar detta utan att rubba den konstitutionella byggnaden. Än mer, genom detta förslags antagande lämnas möjligheter att sedan i framtiden förbättra och reformera vidare utan att härigenom taga några språng i det okända.

Jag slutar därför, herr talman, med att på det lifligaste ansluta mig till den af herr Staaff med flere vid utskottets betänkande fogade reservationen.

Herr *Centerwall* instämnde häruti.

Herr *Kjellén*: Äfven jag, herr talman, måste i likhet med den högt uppsatte och lysande representanten för Oppunda härad i denna stund tänka på tidens gång. Sannerligen, tiden rider fort i dessa dagar. Det har högern fått erfara mest. Det är blott ett år sedan den satte sin kälke på krönet af dubbelproportionalismens backe, och det har sedan dess burit nedåt med en fart, som väl måste ha känts mången gammal god högerman svindlande, och det har burit så långt ner, att man snart glömt utgångspunkten.

Det är detta, som jag först skulle vilja konstatera i denna situation, att högerns program nu är något helt annat än det, som samlade högern såsom parti för ett år sedan. Då bjöd man i grunden ingen förändring af Första Kammaren. Man bjöd proportionalismen så att säga naken och rå, och man utsatte sig alltså ännu för misstanken, att man ville med ena handen taga igen det man med andra handen i rösträttsväg bjöd.

Nu är det helt annorlunda. Nu är proportionalismen inlagd i en demokratisk reform, som af alla erkännes vara djupt genomgripande. Den gamla Första Kammaren och det gamla kommunala fyrkväldet, dessa murar för den gamla högern, finnas icke längre i Kungl. Maj:ts nuvarande förslag. Ur ren demokratisk synpunkt kan det icke af någon förnekas och har knappast på allvar förnekats, att detta betecknar ett verkligt tillmötesgående och en hederlig uppgörelse.

Härmed är alltså högerns program från år 1906 lagdt till handlingarna. Det har gjort sin tjänst, och det får gå. Ingen önskar det åter. Och det kan väl hända, att till och med dess egna upphofsmän i denna stund kunde vara villiga att erkänna en viss förbindelse till dem, som 1906 hindrade det programmet att gå igenom. Ty det bör nu vara klart för alla, att det var *de*, som räddade högern från att träda inför folkviljan med ett alldeles utsiktslöst program.

Däremot är det lika klart, att motprogrammet på vänstersidan år 1906 hade kunnat bestå vid valurnorna då. Och det

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten var af andra skäl, som jag då icke heller kunde ge detta till Andra Kammarén min röst.

m. m.

(Forts.)

Man tror, att det ännu har samma chance, och vi ha alltså åter sett det framme i den aktuella striden som motposition mot det nya högerförslaget. Det var motförslag till Påbodaprogrammet i fjol, och man spelar ut det på samma sätt mot Tällbergsprogrammet i år. Man litar nämligen på en dygd hos detsamma, som oupphörligt kommer igen här i diskussionen. Denna dygd är *negativ*: detta program har *icke* proportionalismen bland sina punkter. Åter och åter upprepas det, att proportionalismen utdömdes 1905 af folkviljan, och åter och åter vädjar man till ett nytt folkviljans utslag, som skall sopa bort allt, som luktar af proportionalism här i landet.

Jag vågar säga, att enligt min mening gömmer sig i detta resonemang en synvilla och en öfvertro, som kan varda ödesdiger för dem, som icke veta att skaka fjällen ur sina ögon.

Det liberala programmet har, som sagdt, den rent negativa dygden att förneka proportionalismen, men jag tror icke, att ett program längre kan lefva på en blott negation. Folket vill hafva något positivt. Och om icke alla tecken bedraga, är frågeställningen så olika mot år 1905, att det utslag, som då gafs, måste vara missvisande för ställningen nu.

Äfven jag anser, att proportionalismen utdömdes då. Men det var den proportionalism, som uppträdde som själfändamål och som en reservation *mot demokratién*. När proportionalismen kommer, icke som en sådan reservation, utan *i följe med en klar demokratisk linje*, då måste jag instämma med socialismens främste taleman, att den sjunker ned till en »underordnad rangplats» och blir en »lämplighetsfråga». Det är för mig ett axiom, att så måste vara; och det är för mig åtminstone ett postulat, att det fallet nu är inne.

Det nu föreliggande förslaget innebär för mig en omflyttning af accenten från proportionalismen, som sjunkit ned till en bisak, och till den demokratiska reformen, som stigit upp till hufvudsak. Därför tror jag, att äfven den folkvilja, som uttalade sig år 1905, skall kunna acceptera detta förslag: icke därför, att det har proportionalism, utan *trots* detta. Den proportionalistiska högern vill taga demokratién för proportionalismens skull; vi andra skola taga proportionalismen för den demokratiska allvarets skull i reformen.

Vänsterns talemän synas förbise, att »allt flyter» i samhället i annan mening än den, som en utaf dess utmärkta talare i går framhöll. Allt flyter i riktning mot ett nednivellerande af gamla privilegier, mot utjämning af gamla politiska rättigheter — med ett ord mot demokratién. Tror man då, att den gamla Första Kammarén skall kunna stå kvar ensam och allena som ett block i denna ström, sedan floden en gång hunnit dit och frågan

därom kommit aktuellt på dagordningen? Ser man icke, att regeringen besatt en position gentemot den gamla, som är så långt framför vänsterns i föl, att denna senare nu ur demokratisk synpunkt blifvit ohållbar?

Alla gå vi mot demokratiens nödvändighet. Positionen Påboda var ett steg ditåt, positionen Staaff var det andra, positionen Lindman det tredje, och med positionen Tällberg ha vi kommit till det fjärde steget fram. Sälunda betecknade positionen Staaff ett framstegsprogram, men endast gentemot positionen Påboda. Gentemot positionen Tällberg är den, enligt min uppfattning — och jag tror, att den så måste af den allmänna folkviljan anses — en ren *reaktion*, och de, som stirra alltför mycket tillbaka på den positionen, de få akta sig, så att det icke går med dem som med Lots hustru.

Men det är i ett annat afseende, som man torde misskänna folkviljan, den verkliga folkviljan, i denna del. Jag måste här vända mig särskildt emot den högt vördade representanten för Visby, och jag kommer att härutinnan ansluta mig till hvad som uttalades af den högt ärade representanten för Trelleborg. Folkviljan, mina herrar, såvidt den får göra sig gällande nu och icke är en skapelse af oss själfva, den vill ett annat jämte demokratien: den vill ha ett *slut på detta uppslitande käbbel*, den vill ha en *hederlig fred*, utan triumf för något parti och utan förödmjukelse för något parti. Den vill ha slut på striden. Den fäster sig icke längre vid detaljer, och den kan icke efter sin natur göra det. Den har endast att vara ett uttryck för det djupaste behof, som kännes rundt omkring i landet, och det är behofvet af fred och förlikning.

I den politiska stridens hetta är man allför benägen att glömma denna allmänhet mellan partierna, denna allmänhet, som dock utgör den verkliga majoriteten i vårt land och i alla länder. Denna majoritet har omisskännligt börjat resa sig hos oss, liksom den gjorde sig gällande vid de senaste valen i Tyskland. Är det väl någon fråga man får höra oftare i det dagliga lifvet än denna: »kunna ni icke göra ett slut på rösträttsfrågan?» Det är ett bevis för i hvilken riktning denna allmänhets intressen gå. Och, mina herrar, det är denna allmänhet, som har ordet, härnäst det stämmer till folkval!

Här är — jag instämmer åter med den lysande representanten för Oppunda — en ekvation af högre grad. När vi 1905 riktade den frågan till folket, om det önskade proportionsval eller majoritetsval, så svarade det, med utsikten begränsad till detta alternativ: majoritetsval. Det var enkel regula de tri. Men nu komma vi och räcka fram med högra handen proportionsval *jämte ett slut* på den förödande striden och med vänstra handen majoritetsval *jämte fortsättning af striden*, och en mera

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten till Andra Kammaren m. m. (Forts.) elakartad fortsättning än hittills. Då tror jag, att folket skall fatta den högra handen.

Det talades om nyss, att folket skulle taga ett andedrag af lättnad, om det finge gå till val i sin lifsfråga. Jag tror, att folket skulle draga ett sådant lättnadens andedrag ända från Ystad till Haparanda, om det genom Riksdagens åtgörande kunde få sitt lifsbehof af lugn tillfredsställdt *utan att* behöfva stiga upp och gå ut och tömma sin kraft i en uppsplitande valstrid. Och jag tror, att samma folkvilja skulle känna något af tacksamhet och aktning gentemot Riksdagen, om den verkligen kommer till ett slut och lyckas lösa det problem, som den sysslat med så länge, och på hvars misslyckade försök till lösning den icke skördat någon vidare aktning och tacksamhet förut.

Det är detta, som synes mig vara det nu framlagda regeringsförslagets stora trumf, inför hvilket allt annat blir smått. Det kan göra slut på frågan; och såvidt jag ser, är det det enda, som kan göra slut på frågan. Vi ha aldrig varit hvarandra så nära som nu, aldrig en lösning så nära som nu. Komma vi icke dit nu, så kan jag icke se, huru vi på normala vägar skola kunna komma dit än på lång tid.

Om man bjuder mig en lösning på majoritetsvalens grund, skall jag med vida större glädje taga den, än jag nu skänker min röst åt den linje, som regeringen här utpekat. Men det har efter min mening gått därhän, att proportionalismen ensam nu bjuder oss en samling; och då måste jag öfvervinna min motvilja mot valsättet *för samlingens skull*. Det är min ståndpunkt, och jag tror, att den står i djup öfverensstämmelse med den verkliga folkviljan för stunden.

Nu säger man — vi hörde det i går afton — »den där freden är en illusion, det blir ingen slutgiltig uppgörelse». Ja, det är alldeles rätt: en slutgiltig uppgörelse få vi aldrig i denna värld af utveckling och strid. Jag tror icke heller, att det blir ett långvarigt stillestånd. Men skulle jag verkligen misstaga mig: ha vi icke nu kommit just till en sådan där egendomlig *död punkt* i situationen, som det gäller att komma öfver? Är det icke, som när man på cykel skall åka öfver en backe; det gäller på ett enda steg; orkar jag taga det, ligger vägen klar för mig, men orkar jag icke taga det steget, måste jag stiga af och får mycket besvär. Ha vi icke kommit upp till en sådan där *död punkt* nu? Nå vi öfver den, så tror jag, att utvecklingens egen kraft skall gifva oss en banad väg och under alla omständigheter bringa oss tid och andrum att lösa de frågor, som sedermera uppkomma, liksom de frågor, som nu måste lösas på ett ofullständigt sätt.

Men det är en annan sak, som är viktigare. Vi stå i dag icke blott under samtidens, utan äfven under framtidens dom. Vore denna lösning efter Döbelns recept vid Jutas, som hjälper

oss i dag på våra ben men gör oss för i morgon sjufaldt värre, då tror jag icke man vore försvarad med att taga den. Vore den »absolut dålig och för landet skadlig», »sämre än de allra flesta i något civiliseradt land» — såsom en ädel och ärad talare på östgötabänken i går yttrade — då böra vi visserligen icke heller reflektera på den; ty vi få icke offra framtiden för samtidens kraf på lugn. Jag skall icke följa den senast citerade talaren i hans ord och öfverord. Min uppfattning af saken bestämmes däraf, att denna lösning jämte det, att den gifver samtiden ro, öppnar för framtiden den enda utsikt, som jag för min del har kunnat finna — en utsikt, som jag har sökt på helt andra vägar, men som nu nalkas i denna form.

Den Tällbergiska ståndpunkten är en brygga, på hvilken vårt gamla bondestånd kan bärgas in i Första Kammaren, sedan det icke längre kan behålla en stark ställning i den Andra. Inser man, att den allmänna rösträtten — med eller utan proportionsval — skall trygga en konstant majoritet i denna kammare, och det åt ett enda klassintresse, arbetarnes; inser man vidare, att enda motvikten häremot kan komma ifrån landets andra hufvudintresse, som är lika demokratiskt ur en synpunkt, hvilande lika mycket på folkviljan, minst lika starkt till nummerären; vill man sedan icke åt detta senare intresse bereda en särskild tredje kammare — ja, då följer med logisk nödvändighet, att det bör få sin plats i Första Kammaren. Och det passar väl också rätt bra där, om man icke anlägger en alltför ensidigt friherrlig synpunkt på frågan. Bonden är dock ur en synpunkt landsbygdens aristokrat gentemot de nya väljarmassor, som nu skola skakas fram där; bonden är folkets arbetsgifvare i stor utsträckning; han är den konservative, såsom den som har sina rötter djupast nere i den svenska jorden; han har ock århundradens traditioner i det politiska lifvet att bevara och alltjämt försvara. Den svenske bonden är efter mitt förmenande icke gjord att offras upp, men därför måste han räddas i den enda reservation, som vi nu kunna finna åt honom, nämligen i framtidens Första Kammare. Det blir, såvidt jag förstår, icke ett enkammarssystem; det blir en bred basis för båda kamrarna, men med en starkt nyanserad skiftning; och proportionalismen skall sköta om, att friktionen icke blir så stor som den eljest kunde vara.

Man har försvarat majoritetsvalen därmed, att de skulle stå i öfverensstämmelse med »vår författnings naturliga, fortskridande utveckling». Jag har verkligen svårt att fatta en dylik liten tillämpning af ett så stort ord. Vår författnings utvecklingslag är, såsom jag en gång förut sökt från denna plats visa, att ett socialt element skall bevaras inom statslifvet såsom broms, sedan det tjänat ut som drifkraft; och det är just i den synpunkten som

Andra Kammarens Prot. 1907. N:o 54.

Om valrätten jag finner det starkaste skälet för att det gamla bondeståndet till Andra bör få en reservation i Första Kammaren.

Kammaren
m. m.
(Forts.)

Det är sant, att detta skall stärka Första Kammaren, och därmed falla under deras dom, som anse allt förstärkande af Första Kammaren vara i sig själfv reaktionärt, och som sådant oantagligt. Jag undrar, om icke här spelar in någon synvilla. Man har fått en bestämd fördom mot nuvarande Första Kammaren såsom ett utvecklingshinder, och sedan öfverflyttar man sitt stora, sköna hat på alla första kammare; men det är väl dock icke meningen, att den nya nednivellerade Första Kammare, som skulle bevara bland annat vårt bondestånds traditioner, skall behöfva lida för den gamla Första Kammarens eventuella synder. Dock misskänner jag icke, att här går en principiell gräns mot dem, som förälskat sig i det engelska idealet. Jag har redan vid ett annat tillfälle talat därom; i dag skall jag nöja mig med att emot detta engelska ideal ställa den svenska statsprincip, som har tillämpats i vår historias alla skeden, då denna historia skänkt folket lycka — den statsprincip, som fick sin lösning under Gustaf Adolfs tid i orden: *Konung och ständer tillhoppa företräda rikens höga majestät*. Är det nu så, som en mycket framstående talare i går sade, att konungamakten i vårt statskick har försvagats, så kan jag verkligen icke däraf draga den praktiskpolitiska slutsatsen, att också Första Kammaren skall försvagas. Jag sluter tvärtom: Första Kammaren och Andra Kammaren äro nu Sveriges rikets ständer, och i deras sköte bör folkets höga majestät hvila — efter författningens klara bokstaf lika så visst som efter dess djupaste andemening.

Herr talman! Jag känner mig således oförhindrad och förpliktad att i dag gifva min röst till ett proportionalistiskt förslag. För visso gör jag det icke med någon hänförelse. Jag är däri lifligt ense både med talaren på östgötabänken och med talaren från Trelleborg. Hänförelsens gifva, om den är oss gifven, har sannerligen lätt att förfrysa i detta karga land och denna trånga tid, där man så sällan får något rakt banér, någon klar färg att strida för — detta land och denna tid, där idealet för all politik så länge varit att söka å kommunalstämmor och kanske än är att söka å bolagsstämmor. Jag medverkar icke med någon glädje till denna lösning af rösträttsfrågan. Och jag vill här göra ett bestämdt förbehåll gentemot dem, som syssla med att speta upp politiska personligheter som insekter på nålar och sätta på dem en etikett och stämpla dem som öfverlöpare och förrädare, så snart de våga röra på sig och vilja grumla etiketten. Gentemot denna fanatism vill jag uttryckligen betona, att jag icke med detta mitt votum öfvergifvit mina antiproportionalistiska åsikter och icke förbundit mig att medverka till proportionalismen i något annat sammanhang än det nu föreliggande. Skulle icke detta förslag leda oss öfver den döda punkten och ut ur laby-

rinten, känner jag mig fullkomligt fri att följa min gamla öfvertygelse äfven med afseende å valsättet. Men jag kan i dag medverka till en lösning, därför att jag tror, att situationen icke är sådan, som en ärad talare på gällebänken sade, att vi måste söka en lösning med glädje. Jag tror, att det är bättre nu med en lösning, som gör ingen särskild glad och ingen särskild sorgsen, än en lösning, som gifver halfva folket segerns berusning och den andra hälften nederlagets rufvande bitterhet. Det blir en mager förlikning, men äfven detta är dock en förlikning, och i alla händelser bättre än en fet process. Jag måste ge dem rätt, som finna hela den politik, som ledt hertill, vara ett oskönt spel på det politiska schackbrädet, men den har dock en förtjänst: den gör motspelaren matt.

Men hvem är då denne motspelare? Det ser ut på striden här inne, som om det skulle vara vänstern. Vore det verkligen så, att vänsterpartiet här i landet ginge ut som förödmjukad part ur den lösning, som regeringen här föreslår, då skulle jag, jag säger det uppriktigt, icke ha velat vara med därom. Men jag kan icke hjälpa, att vänsterns ledande talemän här synas mig drifva ett program- och principrytteri, som skymmer deras blick för att deras idéer äro på väg att segra. Ack, mina herrar, att programmen skola skilja oss åt så mycket, — vi som dock ha samma svenska syften och i så mångt och mycket samma tankegång! Folket därute ser mera på sak och realitet än på programmet och personerna. Är det vänstermän, så skola de säga till sig själfva: äntligen se vi vår långa demokratiska sträfvan krönas med en framgång, som vi själfva nog icke hade kunnat bereda den. Högermännen därute skola säga: alltså ha vi ändock lyckats att lösa frågan, om det också måst ske i själfuppgifvelsens tecken. De förut rösträttslöse skola säga: här ha vi då äntligen fått den medborgarrätt, som icke heter pengar. Och den stora partilösa allmänheten skall säga: »*Gud ske lof, vi få ändligen fred i landet!*»

Det är sålunda icke dessa hufvudgrupper, som kunna vara motspelare till den politik, som i dag skulle segra genom ett antagande af regeringens förslag med tillägg. Nej, motspelarne äro de elaka krafter inom alla partier, som spekulera i samhälleligt missnöje. Till en viss grad är motspelaren äfven — det måste jag säga — ett parti, som af ärlig, för att icke säga religiös, öfvertygelse vill komma det gamla samhället till lifs. Två år här vid Riksdagen, mina herrar, ha lärt mig att förstå och respektera socialdemokratien mera än hela mitt föregående lif, och jag gläder mig öfver att ha funnit bryggor till samarbete med dess framstående representanter här. Men på en afgörande punkt går alltjämt gränsen skarp: deras patos är ett ensidigt *klasspatos* just i strid med vår historias traditioner, ett patos som, om det realiserades, skulle gå som en upplösningens

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten till Andra Kammaran m. m. (Forts.) ande genom hela vårt fäderneärfda samhälle. Gentemot detta ställer jag ett nationellt patos, som sammanbinder och i en högre enhet sammangjuter alla klasser inom hela vårt svenska folk och från andra folk afskiljer det.

Skola vi nu fortsätta striden, då skall socialdemokratien ensam vinna därpå och alla andra förlora. Ty det är klart, att det parti, som ensamt bjuder en fast ståndpunkt, där allt annat rör sig, måste utöfva en dragningskraft. Detta kan jag med mitt politiska tänkesätt icke medverka till. Därför vill jag som en öppen och ärlig motståndare salutera socialdemokraterna med värjan, och sedan går jag att taga den röstsedel, som utan att det ringaste kränka deras berättigade kraf å folkets vägnar hindrar dem att i förtid realisera de oberättigade krafven.

Sådan är min ståndpunkt, och jag vågar ödmjukt vädja till dem, som i likhet med mig icke kunnat finna proportionalismen som något i sig själf ovärderligt godt, om det icke är på tiden, att man glömmet det mindre och underordnar det för det större. Om man skall skänka en tanke åt något så smått, så vill jag säga, att äfven jag här offrat ett program, om hvilket jag är öfvertygad, att det är lika öfverlägset det proportionalistiska som ett naturligt system är öfverlägset ett artificiellt — äfven om det för socialdemokraterna i Malmö ter sig som det svartaste mörker af reaktion! Och jag kan icke för mig fördölja, att detta program skulle stiga i kurs, om nu föreliggande förslag skulle falla. Men inför folkviljan nu och historien sedan vill jag kunna säga: jag kunde icke taga på mitt ansvar att i min mån förlänga den sociala strid, som redan alltför mycket härjat i mitt fädernesland. Om jag icke fått med några egna idéer befrukta den stora frågans lösning, så ville jag dock icke ställa mig emot den lösning, som genom andras arbete blifvit möjlig. Jag stod emot proportionalismen, så länge den framstod som ett mål i sig själf, men jag måste acceptera den, då den blifvit köpeskillingen för landets fred!

Med sådana tänkesätt, herr talman, måste jag ansluta mig till den enda linje, som nu kan bringa en samling och ett slut, nämligen till regeringens förslag med de tillägg, som innefattas i herr Hans Anderssons med flere reservation.

Herr Jonsson i Freluga: Herr talman! Det är icke min mening att ingå på någon kritik i vare sig det ena eller andra hänseendet, utan jag vill blott med några ord angifva min ståndpunkt i rösträttsfrågan, och detta särskildt därför, att jag, som under förlidet års riksdag gaf min röst till den då ifrågavarande majoritetsvalprincipen, nu är besluten att lämna mitt biträde till den af herr Hans Andersson m. fl. afgifna reservationen, som innefattar proportionellt valsätt.

Det har nämligen syns mig orätt att tillämpa proportionellt

valsätt — det vill säga utjämna valen — endast till Riksdagens Andra Kammare, så länge som Riksdagens Första Kammare valdes på den nu gällande 5,000-gradiga fyrskalan. Ty däri-genom skulle de fyrkstarka, det vill säga de höga fyrktalens innehafvare, först per capita i likhet med de små fyrktalens ägare få deltaga i valen till riksdagsmän i Riksdagens Andra Kammare och sedan så att säga ensamma genom sitt öfvervägande fyrktal bestämma utgången af val till landstingsmän, hvilka landstingsmän sedan i sin ordning hafva att välja riksdagsmän till Riksdagens Första Kammare. Detta att de fyrkstarka skola afgöra utgången af landstingsmannavalen synes mig i dubbel mätto orätt, då förutom att de, som nämnts, hafva att välja riksdagsmän till Riksdagens Första Kammare, de äfven hafva att i landstingen fatta många för länsinbyggarna i landsbygden mången gång vidtomfattande och för de mindre bemedlade å ena sidan viktiga och välgörande, men också å andra sidan mindre goda, ja till och med ödesdigra beslut i fråga om den allmänna hus-hållningen, jordbruket med flera näringar, hälsovård och under-visningsväsende med flera ärenden, som landstingen hafva att handlägga.

Genom den reducering af den kommunala rösträttsskalan, som det föreliggande utskottsutlåtandet upptager, är den omnämnda oegentligheten särskildt i landsbygdskommunerna undanröjd. Utskottsförslaget upptager nämligen en sådan omläggning af den kommunala rösträtten, att bolagens och andras med höga fyrktal värde är fullständigt brutet. Detta är af mycket stor betydelse i fråga om den kommunala förvaltningen, hvilket mycket närmare berör kommunen och oftare förekommer än de vanligtvis hvart tredje år återkommande valen till Riksdagens Andra Kammare. Med den enligt utskottsutlåtandet föreslagna reduceringen af den kommunala fyrskalan kunna de små och medelstora röstberättigade med en smula god vilja och sammanhållning fullständigt behärska ställningen vid de kommunala ärendenas behandling samt därvid genom sitt mycket öfvervägande antal till stor del bestämma utgången af landstingsmannavalen och därmed också landstingsförhandlingarna, däribland val af riksdagsmän till Riksdagens Första Kammare.

Om vid valrättens utsträckning till Riksdagens Andra Kam-mare vare sig den proportionella valprincipen eller majoritets-valprincipen kommer till användning, så kommer naturligtvis denna kammare att undergå någon förskjutning, ty de nytillträ-dande valmännen skola också hafva sina representanter. Genom omläggning af den kommunala rösträtten och om, i enlighet med herr Hans Anderssons med flere reservation, arfvode till ledamöterna i Riksdagens Första Kammare skulle utgå samt fordringarna för valbarhet sänktes, kunde det tänkas, att det icke vore så alldeles uteslutet, att icke så få af dem, som i

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

denna kammare finge lämna rum för de nyinträdande, kanske då kunde där inträda.

Denna min ståndpunkt i rösträttsfrågan är icke ny eller nu tillkommen. Vid ett år 1905 hållet valmöte i den valkrets, jag representerar, blef jag tillspord om min ställning till det proportionella valsättet, hvarå jag då svarade, att jag icke kunde gå med på det proportionella valsättet enbart vid val af riksdagsmän i Riksdagens Andra Kammare, så länge Riksdagens Första Kammare skulle väljas på grund af den 5,000-gradiga fyrskalan, eller, som jag ordagrant sade, »att jag icke kunde vara med om proportionella val till Riksdagens Andra Kammare, så länge vi i den Första ha en fyrkvald församling». Den reducering af den kommunala röstskalan, som jag härmed afsåg vara en nödvändig förutsättning för antagande af proportionellt valsätt till Riksdagens kamrar, föreligger nu i utskottsutlåtandet i sådan utsträckning, att, särskildt hvad landsbygden vidkommer, det under nuvarande förhållanden icke kan vara för landets lugna och sunda utveckling gagneligt att gå djupare ned med reduceringen.

Det har under diskussionen sagts, att man fäst alltför stor vikt vid den kommunala rösträttsreformen. Man skulle nu blott hålla sig till den politiska. Men, mina herrar, det kan väl icke vara rätt att så säga. Då den kommunala röstskalan är grunden för valen till Riksdagens Första Kammare, så har den också en politisk betydelse, hvartill komma de af mig omnämnda landstingsförhandlingarna och den kommunala förvaltningen. Det är därför en fråga, som icke kan läggas å sido utan bör lösas i sammanhang med den politiska.

Det torde få anses ostridigt, att majoritetsval i enmansvalkretsar är det enklaste och lättfattligaste valsättet, men det vidlåder därvid den oegentligheten, att blott en röst ständigt kan vara afgörande. Det proportionella valsättet däremot torde nog i början af dess användning vålla en del något bryderi, men sedan det en gång genomförts och någon gång praktiserats, synes det mig icke behöfva möta några vidare olägenheter att tillämpa detsamma, och detta särskildt med hänsyn till det rikliga antal tidningar, som läsas, och hvilka nog icke uraktlåta att fullständigt redogöra för tillämpningen, när det skall användas. Det proportionella valsättet torde, när det äfven nedgår till urväljarne och väljarne till Riksdagens Första Kammare, vara ett så att säga modererande valsätt.

Då således den omläggning af den kommunala röstskalan, som jag ansett vara en oundgänglig förutsättning för antagandet af proportionellt valsätt, nu föreligger, och man nu i ett sammanhang skulle kunna på ett för landet gagneligt och för flertalet tillfredsställande sätt lösa såväl den politiska som den kommunala rösträttsfrågan, samt dessa tvenne viktiga reformer synas

mig kunna rättvisligast ske enligt den af herr Hans Andersson med flere afgifna reservationen, så anhåller jag, herr talman, att få till den nämnda reservationen yrka bifall.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Herr Henricson: Herr talman! Vid något föregående tillfälle har jag uttalat som min mening, att det proportionella valsättet ingalunda lämpar sig för vårt glest befolkade land, och denna mening vidhåller jag fortfarande. Herr justitieministern anförde i inledningsföredraget till denna debatt exempel från Belgien, där man infört proportionellt valsätt. Men förhållandena i Belgien och här i vårt land äro så olika, att jag tror, att en jämförelse mellan valsättet där och samma valsätt, tillämpadt på vårt land, ingalunda kan vara riktigt. Belgien är dessutom ett industriland, till ytvidden icke större än en af våra provinser, kanske närmast jämförligt med Kopparbergs län och med ett invånareantal af 227 på kvadratkilometern, då vi här i vårt land ha 11 invånare på kvadratkilometern. Dessa siffror äro hämtade från den kommitté, som haft att uppgöra förslaget till proportionell valmetod. Vid sådant förhållande kan man väl icke säga, att en jämförelse mellan Belgien och vårt land kan vara något att fästa sig vid. Den håller icke streck. Så åberopades Finland, där man också infört proportionell metod. Men det är att märka, att detta skett i mera vidsträckt omfattning än här. Där är enkammarssystem, och för öfrigt har detta valsätt endast tillämpats ett år, så att man kan icke döma om dess verkningar. De enda uppgifter, enligt hvilka man egentligen kan bedöma dess verkningar, återfinnas i den reservation, som friherre De Geer afgifvit, och hvarur jag här skall tillåta mig att uppläsa följande:

»Ett varnande exempel hvarthän systemet tenderar har i dagarna gifvits oss från Finland. Af de 200 nyvalde landtdagsmännen äro, enligt de uppgifter från Finland, som i pressen varit synliga, ej mindre än 87 stadsbor och allenast omkring 40 landtmän i egentlig bemärkelse.»

Det finnes åtskilligt annat i denna reservation, som för landtmännen vore lämpligt att beakta, och jag tror, att det skulle vara lyckligt, om äfven den ärade representant från Göteborg, som nyss hade ordet, närmare studerat innehållet i denna reservation, hvaraf man kan se, huru det i verkligheten komme att te sig för landtmännen, om man skulle genomföra en proportionell valmetod. Hvad för öfrigt angår de synpunkter, som han framställde, så får jag säga, att jag icke kunde följa den höga flykten i hans tankegång. Han rörde sig, synes det mig, mera på fantasiens än på verklighetens område.

Jag nödgas återkalla i herrarnes minne 1905 års val. Då gick det liberala partiet till val på programmet: proportionella val eller majoritetsval, så att den frågan har en gång för alla blifvit afgjord. Förra årets regeringsförslag var byggdt på majori-

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

tetsvalprincipen, i enlighet med det utslag, som 1905 års val gäfvö. Hvad har sedan dess inträffat? Jo, vi ha fått en ny regering, som framlagt ett nytt förslag till denna frågas lösning. Åtskilliga af kammarens ledamöter, som förra året röstade för majoritetsval, ha förklarar sig skola öfvergå på det nu framlagda proportionella valsättet, men med angifvande af att de i grund och botten och egentligen äro mera vänner af majoritetsval än af proportionella val. Men, säga de, för att få frågan en gång löst och bragt ur världen, så vilja de nu gå med på det förslag, som har största utsikten att kunna lösa frågan. Ja, tror man, att frågan blir löst på det sättet, så att den blir bragt ur världen? Det blir den icke. Den blir icke bragt ur världen och icke afförd från Riksdagens bord. Och så vill man påtvinga folket en valmetod, som folket sagt, att det icke vill ha, redan vid 1905 års val. Och att döma af de möten och diskussioner, som förekommit på senare tid, så har man på flertalet platser uttalat sig för bibehållande af majoritetsval. Tror man då, att genom antagande af detta förslag det skall bli lugn och fred i landet? Jag tror det icke. Det lyckas antagligen icke, utan man får en uppslitande strid. Vore det då icke lämpligare att få höra folket en gång till. Jag förstår icke, hvarför det skall vara en så febril brådska, då vi ha ett år till på oss. Man behöfver därmed icke fördröja frågans slutliga lösning en enda dag, ty om den uppskjutes till nästa år, blir den sedan framlagd för Riksdagen, sedan nyvalen ägt rum. Då får man ett nytt utslag, och hvar och en blir medveten om att frågan då måste lösas, vare sig genom majoritetsval eller proportionellt valsätt.

Det är ur dessa synpunkter, som jag ser frågan. Jag kan sålunda icke vara med om detta förslag, ett förslag, som man egentligen icke vet hvad det innebär, som blifvit betecknad som ett mycket dåligt förslag af en talare vid gårdagens debatt, och som ingen, tror jag, känner sig riktigt tillfreds med. På dessa skäl yrkar jag afslag på detsamma och kommer sedermera att yrka bifall till den af herr Staaff m. fl. afgifna reservation.

Herr Elowson: Herr talman, mina herrar! Vid remissdebatten den 6 sistlidne februari angående Kungl. Maj:ts rösträttsproposition gjorde herr Staaff, som ju har en synnerlig förkärlek för kasuistik, en anmärkning om de gemensamma kandidaterna. Han framhöll, hurusom propositionen i nämnda hänseende föredde för dem, som voro vana vid det gamla valsystemet, åtskilliga besynnerligheter. Han nämnde såsom exempel, att i en valkrets, som hade att utse tre riksdagsmän, funnos tre partier, att en för alla partierna gemensam kandidat finge på hvarje partilista 4,000 röster, således inalles 12,000 röster, men att denne gemensamme kandidat, trots sitt stora röstetal, ändock icke blefve vald, alldenstund tre andra kandidater, hvilka hvar för sig voro

uppförda på sitt partis lista, hade hvardera erhållit 4,001 röster. Exemplet beledsagades med yttrandet: »Att jag läst orätt, kan ju vara möjligt». Utan att misstaga sig torde man kunna anse detta yttrande såsom ett mildt uttryck för en ironisk lustighet.

Beträffande själfva bestämmelsen, att ett och samma namn må kunna uppföras på två eller flera listor, så är den i och för sig icke af någon särdeles stor betydelse. Den torde hafva tillkommit för att ytterligare öka den stora frihet, som det kungliga förslagets valmetod medgifver åt valmännen vid deras utöfning af valrätten.

Sedan herr Staaff *pröfvat* den kungliga propositionens innehåll, gick han åstad och skref en rösträttsmotion. Och si. det begaf sig, att äfven denna motion kom att förete åtskilliga besynnerligheter, liknande dem, hvilka han i det kungliga förslaget funnit lustiga. Motionen innehåller, bland annat, att Stockholm skulle indelas i enmansvalkretsar. Huru många de skulle blifva, beror uppenbarligen på tidpunkten för verkställigheten. Låt om oss antaga, att de blifva 17. Vid första allmänna valet, som anställs i dessa kretsar, afgifvas inalles 80.017 röster. En populär stockholmare erhåller i alla valkretsarna röster, uppgående till 40,000. Men i hvarje valkrets har någon af hans 17 motkandidater erhållit en (1) röst mer än han själf. Dessa blifva då valda. Man kan ju finna detta lustigt, om man har anlag för skämt.

Men den af herr Staaff m. fl. afgifna motionen erbjuder en möjlighet, som alldeles icke är passande för skämt. Försätter man nämligen den af herr Staaff påbörjade kasuistiken, så kan man antaga, att vid ett allmänt val inom hela riket nedläggas i valurnorna 800,230 röster, fördelade på två partier med resp. 400,230 och 400,000 godkända röster. Enligt majoritetsvalmetoden, som är synnerligen rik på nycker, förefinnes en möjlighet, att det förra partiet med sitt öfverskott af 230 röster tager Andra Kammarens *alla* platser i besittning.

Där en politisk stat, såsom i det gamla Grekland, utgjordes af en enda stad, kunde folket och riksförsamlingen vara i det närmaste sammanfallande. Likaså i vårt forntida Svithiod, där alla fria män kunde, med svärdet i hand och skölden på arm, framträda till allshärjartinget. Men då staten började omfatta stora landssträckor och folkmängden ökades, framträdde den beslutande riksförsamlingen såsom en representation af nationen. Representationen måste, enligt sitt begrepp, vara en trogen bild af det representerade. Vid en representation på teatern ställer man på skådespelaren en oafvislig fordran om trohet i förhållande till det representerade föremålet. Man fordrar, att skådespelaren återgifver en historisk personlighet *så*, som denne framträdde i det verkliga lifvet. Äfvenledes fordrar man, att skådespelaren framställer en diktad personlighet på sådant sätt, som denne framgått ur den diktande skaldens skapelse. Liknande

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

fordringar ställer man ock på riksförsamlingen såsom representerande nationen. Det lif, de känslor, stämningar och åskådningar, som karakterisera nationen i dess helhet, måste återfinnas såsom något väsentligt hos nationalrepresentationen.

Den franske frihetshjälten och vältalaren Mirabeau framhöll såsom villkor för en riktig folkrepresentation, att riksförsamlingen skulle förhålla sig till folket alldeles så, som en riktig karta förhåller sig till det kartlagda området. Likasom terrängförhållandena inom landskapet framtråda på kartan med den tydlighet, som kartans skala medgifver, så böra ock åskådningarna hos det representerade folket med liknande trohet återfinnas inom den representerande riksförsamlingen.

Beträffande politiska åsikter, hvilka företrädesvis kräfva att blifva representerade, så är det just nationens politiska fysionomi, som man skall känna igen hos riksförsamlingen. Därför är det icke nog, att politiska åsikter, hvilka framtråda inom nationen och äro för densamma bestämmande, kunna uppspås och påträffas inom Riksdagen. Hufvudvillkoret för en fullt riktig folkrepresentation uttryckes därigenom, att den politiska partigrupperingen inom vederbörande kamrar blifver noggrant densamma som hos de respektive valmännen. Det synes således vara en af förnuftiga skäl uppuren sanning, att valmanskåren och representationen böra hafva samma politiska fysionomi.

Uti den af herr Staaff m. fl. underskrifna motionen är uppfattningen af begreppet folkrepresentation annorlunda. Det heter nämligen på sid. 2 i motionen 203: »Därest en folkrepresentation skall motsvara sitt namn, kräfves tydligen, att grunden för dess sammansättning är sådan, att den i koncentrerad form återgifver den politiska åskådning, som är härskande bland folket i det hela». Huruvida denna definition gör anspråk på originalitet eller om den är härledd ur J. J. Rousseaus teorier, inverkar icke på frågan om dess riktighet eller oriktighet. Allra föst vill jag fästa herr talmannens uppmärksamhet på den singularisform, hvori ordet »åskådning» förekommer. Folkrepresentationen skulle, enligt den här gifna definitionen, hafva en sådan grund för sin sammansättning, att den återgäfve en enda politisk åskådning. Att här är fråga om blott *en* åskådning, framgår oförtydligt ur den språkliga formen. Men innehållet leder ock till samma slutsats. Det heter nämligen »den politiska åskådning, som är härskande bland folket i det hela». En sådan härskande åskådning är naturligtvis blott *en*. Föreställningen om en kammare, hvars alla medlemmar skulle hafva samma politiska åskådning, väcker erinran om Prokrustes.

I det grekiska Attica lefde, herr talman, en småtyrann, som hade en mani att göra människorna lika långa i afseende på deras kroppar. Han hade för den skull ett reglementerat mått. Om han fick tag i någon människa, hvars längd understeg måttet,

så lät han sträcka ut henne. Däraf tillnamnet Prokrustes. Lyc- *Om valrätten till Andra Kammarerna m. m.*
kades han infänga någon, som var för lång, så blef denne förkortad.

Måhända skulle en Prokrustesmetod, tillämpad på de politiska tänkesätten, vara användbar äfven i vår tid. Ja, hvad vet jag, den har måhända redan länge varit i verksamhet och användes kanske allt fortfarande.

Huruvida det skulle vara någon verklig fördel vunnin därmed, att folkrepresentationen återgäfvade blott *en* politisk åskådning, torde vara ovisst. För omkring 30 år sedan sammankallades en riksförsamling i Turkiet. Medlemmarna af densamma anmodades att enligt västerländsk sed taga plats efter sina åsikter. Då placeringen skulle äga rum, gingo alla till de bänkar, som voro anvisade åt regeringspartiet. Oppositionens stolar blefvo tomma. Nämnda riksförsamling hade ock en kortlifvad tillvaro.

Då motionärerna säga, att folkrepresentationen skall återgifva allenast en politisk åskådning, nämligen *den*, som är härskande bland folket i det hela, så torde en sålunda sammansatt representation vara bäst ägnad att anpassa sig efter tyranniet nedifrån.

I samma motion n:o 203 läsa vi nederst på sid. 3 och öfverst på sid. 4 följande två satser: »Majoritetens politiska åskådning bestämmes af och anpassas sig efter tiderna och omständigheterna. Och en af de viktigaste orsakerna till dess växling består i det sätt, hvarpå den vid en viss tid härskande majoriteten motsvarar sin uppgift: att styra land och folk väl». Om den första af dessa satser, där en dominerande roll gifves åt »tiderna och omständigheterna», skulle lämpa sig för skämt, så innehåller däremot den senare satsen det djupaste allvar. Där framhålles med önskvärd tydlighet, hvad majoritetens uppgift är, nämligen att styra land och folk väl. Det är således fråga om ingenting mer och ingenting mindre än ett positivt program af en utomordentlig räckvidd. Programmet innehåller såsom en uppgift för majoriteten att väl styra land och folk. Tillägget »väl» torde hafva tillkommit för att förmildra programmets djärfhet. Men hufvudbetydelsen af den handling, som uttryckes genom den af motionärerna underskrifna satsen, faller emellertid på ordet »styra». Det är nämligen uppenbart, att ingen kan styra väl utan att styra. Tilläggsbestämningen »väl» afser sättet för styrandet. Dessutom framgår af programmet, att om en majoritet icke styrde väl, skulle en annan majoritet framträda och öfvertaga styrelseuppgiften. Föremålet för styrandet är »land och folk» enligt den ordställning, som användes i motionen. Det är således obestridligt, att motionärerna i sitt program uppställt styrelsen af land och folk såsom en majoritetens uppgift. Nu är det emellertid så, att Konungen allena äger styra riket på det sätt, gällande regeringsform föreskrifver. Begreppet »riket» är

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

vidsträcktare än begreppet »land och folk», ty det förra omfattar jämte det senare äfven åtskilliga inrättningar och institutioner. Följaktligen har Konungen befogenhet att enligt grundlagen styra land och folk. Motionärernas program står alltså i strid med 4 § regeringsformen. Motionärerna föreslå ingen ändring af nyssnämnda paragraf. De kunna emellertid hafva tänkt sig lösningen af den konflikt, som de själfva skapat, på det sätt, att den ifrågavarande paragrafen blefve hvad man kallar en »död» punkt. Många och väldiga krafter inom samhället torde emellertid resa sig emot en sådan lösning. För min ringa del hyser jag ock den fasta förtröstan och vissa förhoppningen, att 4 § regeringsformen skall allt framgent förblifva i lefvande giltighet. Motionärerna torde emellertid kunna räkna på, att deras program blifver bevaradt i riksdagshandlingarna.

Då man resonerar om vissa företeelser inom rösträttsfrågans område, tager man icke alltid tillbörlig hänsyn till förståndet.

I konungariket Sachsen hände år 1903, att socialdemokraterna, som i valurnorna nedlade 58 eller 59 procent af alla afgifna röster, eröfrade 22 platser af 23. Uppgiften om procenttalet är varierande. I det följande använder jag siffran 58, som torde vara den riktiga.

Det är af intresse att finna den verkliga orsaken till att en valmansgrupp, som disponerade endast 58 procent af alla de lämnade röstsedlarna, ändock kunde hembära segern i alla kretsar utom en. Då man använder majoritetsval i enmansvalkretsar, segrar den kandidat, som fått de flesta rösterna. Nu segrade socialdemokraterna i alla kretsar utom en. Följaktligen var deras utbredning öfver landet så pass likformig, att de hade pluralitet i 22 kretsar af 23, det vill säga i 95,6 procent af alla kretsarna. Se där det riktiga, af det mänskliga förståndet gifna svaret.

I Andra Kammarens protokoll förekommer däremot, likasom uti en hufvudstadstidning, en alldeles mystisk eller magisk förklaring öfver ifrågavarande företeelse. Tidningen, genom hvilken notisen allra först kom mig till handa, fann valutgången egenomlig och meddelade såsom förklaring därpå, att den sachsiska regeringen hade genom reaktionära åtgärder uppväckt förbittring hos socialdemokraterna.

År 1904 fick herr Branting, genom ett anförande af dåvarande justitieministern, anledning att tala om samma sak. Hans yttrande angående denna speciella punkt återfinnes uti Andra Kammarens protokoll för den 17 maj 1904, bandet V, n:o 64, sidd. 11—12. Det gick, sade han, öfver hela Sachsen en våg af förbittring, och Sachsen valde »rött» vid detta tillfälle så godt som öfver hela linjen. Han slutade med de orden: »Exemplet Sachsen kan blott vilseleda eller uppskrämma den, som icke känner sakens närmare historia». Herr Branting läm-

nade fullgiltiga skäl för en sak, nämligen hvarför socialdemokraterna samlade sig och uppnådde majoritet. Men hvarför kunde denna till 58 procent uppgående majoritet eröfra 95,6 procent af riksdagsmandaten? Därom är hans förklaring helt mystisk. Icke trodde han väl, att sinnesstämningen hos valmannen, då han nedlade valsedeln i urnan, kunde inverka på sedelns valkraft.

År 1905 framhöll herr vice talmannen felaktigheten hos majoritetsvalmetoden. Såsom exempel på denna felaktighet hänvisade han till det bekanta valresultatet från Sachsen. Härpå genmålde en dåvarande riksdagsman på göteborgsbanken helt käckt: »Nu vet man, att detta skedde på grund af alldeles säragna förhållanden, till följd af vissa utmanande åtgärder, som sachsiska regeringen vidtagit». Yttrandet återfinnes i Andra Kammarens protokoll för den 3 maj 1905, band IV, n:o 49, sid. 37—38.

Rätten att deltaga i val af riksdagsmän skattas högt. Den hänföres till de medborgerliga rättigheterna. Den är ett ideellt värde. Att dessa värden äro af en hög betydelse, erkännes villigt af alla. Men stundom vill det emellertid synas, som skulle de materiella värdena ådraga sig människornas intressen i vida högre grad än de ideella.

En stor historisk tilldragelse har ådagalagt den opålitlighet och missvisning, som vidlåder majoritetsvalsättet. För lidet år anställdes allmänna val till det engelska underhuset. Därvid afgifvos 5,278,800 röster. Jag nämner denna siffra, emedan densamma tillåter mig att hänvisa till de stora talens lag. Enligt de stora talens lag blifva nämligen tillfälliga oregelbundenheter utjämnade. Då jag här afser att gifva en bild af det majoritära valsättets felaktighet, tillåter jag mig att för lättfattlighetens skull använda små närmevärden, synnerligast som det resultat, hvilket därigenom erhålles, framställer valsättets missvisning något mindre, än densamma i verkligheten var.

Vid det ifrågavarande valet framträdde två partier. Det ena nedlade i valurnorna $\frac{5}{9}$ af alla de afgifna valsedlarna och det andra partiet $\frac{4}{9}$. Då utgången af valförrättningen meddelades, hade det större partiet, som afgifvit $\frac{5}{9}$ eller $\frac{20}{36}$ af alla rösterna, erhållit $\frac{27}{36}$ af platserna inom riksförsamlingen. Det mindre partiet åter, som dock afgifvit $\frac{4}{9}$ eller $\frac{16}{36}$ af alla rösterna, fick endast $\frac{9}{36}$ af riksdagsmandaten. Ingen allmän förtrytelse framträdde med anledning af det sätt, hvarpå valmetoden skiftat de ideella värdena. Tidningen Times, som anses såsom en barometer på den allmänna stämningen, uttalade emellertid, att valutgången bebådade proportionalismens ankomst.

Tillåt mig, herr talman, att på en fördelning af materiella värden öfverföra samma siffror, som jag nyss angifvit i fråga om fördelningen af riksdagsplatser. Två landtbrukare ägde ett hemman tillsammans. Den ene framvisade åtkomsthandlingar

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

Om valrätten till Andra Kammarén m. m.
(Forts.)

till $\frac{5}{9}$ af hemmanet, den andre till $\frac{4}{9}$ däraf. De påkallade laga skifte. En behörig landtmätare förordnades att verkställa delning. Han tog fram sina mätninginstrument samt började mäta och räkna. Efter slutad förrättning afkunnade han resultatet. Den, som ägde $\frac{5}{9}$ eller $\frac{20}{36}$ af hemmanet, fick sin andel ökad till $\frac{27}{36}$. Den andre, som visat åtkomst till $\frac{4}{9}$ eller $\frac{16}{36}$ af hemmanet, fick sin lott reducerad till $\frac{9}{36}$. Stor sensation, allmän förtrytelse! Landtmätaren ställdes till ansvar. Han lyckades visserligen uppvisa, att han handlat i god tro, men att hans instrument voro felaktiga. Förrättningen blef dock annullerad, och vederbörande myndighet förordnade, att nytt laga skifte med riktiga och felfria instrument skulle företagas.

Huru skulle det felaktiga och missvisande fördelningsinstrument, som kallas majoritetsval, komma att, med hänsyn till valens utgång, inverka på odalmännen af den gamla typen, sedan allmän rösträtt införts och det majoritära valsystemet i enmanskretsar konserverats? Svaret är enkelt.

Efter införandet af allmän rösträtt skulle majoritetsvalsättet ur Andra Kammarén aflägsna målsmännen för det sunda hemmansägareintresset. Naturligtvis talar jag i detta sammanhang icke om de hemmansägare, hvilka af sina politiska åskådningar föras in i radikalismens eller socialismens läger. Jag talar om dem, som äro de politiska arftagarne efter Engelbrekts och Sturarnes fosterlandsälskande bönder.

Nåväl, mina herrar, hvad fordras för att en odalman skall uti en domsaga eller enmansvalkrets på landet kunna väljas till riksdagsman? Helt enkelt, att hans anhängare utgöra något mera än hälften af de röstande valmännen. Hvad fordras då, för att samme odalman skall kunna väljas till riksdagsman enligt proportionellt valsätt? Därför fordras, att hans anhängare utgöra något mer än $\frac{1}{4}$ af de röstande, om den proportionella valkretsen utser 3 riksdagsmän, och något mer än $\frac{1}{5}$ af de väljande, om valkretsen har att proportionellt utse 4 riksdagsmän.

Men om allmän rösträtt införes, skulle det blifva ett sällsynt undantagsfall att påträffa någon enmansvalkrets, där mera än 50 procent af valmännen skulle rösta till förmån för hemmansägareintresset. Ty sedan allmän rösträtt blifvit införd, skulle enligt den officiella statistiken valmanskåren på landsbygden varda så sammansatt, att däri inginge gamla valmän till 32 procent af det hela och nya valmän till 68 procent af det hela. Beträffande åter de proportionella valkretsarna, skulle väl på landet hvarje tremanskrets i regel innehålla mer än 25 procent valmän, som vore gynnsamt stämde för odalmannaklassen, och hvarje fyrmanskrets innehålla mer än 20 procent, som hyste tänkesätt, liknande de nyssnämnde.

Därmed är svaret på den uppställda frågan gifvet och svarets riktighet till full tydlighet ådagalagd.

Genom användning af majoritetsval i förening med allmän rösträtt komma målsmännen för hemmansägareintresset att försvinna ur Andra Kammaren. Genom användning af proportionalitetsval i förening med allmän rösträtt kommer en aktningsskjudande minoritet af dessa målsmän att inom Andra Kammaren bevaras.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Den sålunda uppvisade sanningen har blifvit motsagd såväl i går af herr Staaff i sammanhang med talet om det politiska fiskafänget som ock i dag af den näst föregående talaren. Jag skall därför genom några siffror låta herrarne själfva bilda sig en föreställning om huru härmed förhåller sig. Af den officiella statistiken är fastslaget, att de gamla valmännen komma att utgöra 32 procent af den blifvande valmanskåren, och att de nya valmännen åter skola utgöra 68 procent. Nåväl, mina herrar, huru tron I nu, att valmännen skola dela sig med afseende å hemmansägareintresset uti landsvalkretsarna? Jag skulle kunna antaga såsom mycket rundligt, att $\frac{3}{4}$ af de gamla valmännen äro gynnsamt stämde för hemmansägareintresset. Tre fjärdedelar, detta är tvifvelsutant mycket högt tilltaget. Då nu de gamla valmännen komma att utgöra 32 procent af det hela, är $\frac{3}{4}$ däraf 24 procent af hela valmanskåren. Bland de nya valmännen skulle, såsom jag tror, — jag tager äfven nu till ganska rundligt — en tredjedel omfatta hemmansägareintresset. En tredjedel af 68 procent kunna vi räkna till fullt 23 procent. Således hafva vi af de gamla valmännen 24 procent och af de nya 23 procent, summa 47 procent. Men om dessa finnas uti en enmansvalkrets, kunna de omöjligen välja en enda hemmansägare. Ty 47 procent är och förblir en minoritet, som icke kan välja den person, som den vill hafva. Huru ställer det sig då, om man förenar tre domsagor elier tre enmansvalkretsar på landet till en proportionell tremansvalkrets? Låtom oss antaga — jag tager nu låga siffror — att inom de tre domsagorna, som ligga intill hvarandra, respektive 25, 26 och 27 procent af valmännen äro benägna att ansluta sig till hemmansägareintresset. Då kommer naturligtvis ingen hemmansägare att väljas inom någon af dessa valkretsar. Föreana vi nu de ifrågavarande tre domsagorna till eu valkrets, kunna vi antaga, att i hela tremansvalkretsen i medeltal 26 procent af de väljande äro gynnsamt stämde för hemmansägareintresset. Dessa 26 procent äro emellertid fullt tillräckliga att välja en riksdagsman af tre enligt det proportionella valsättet. Det är således med siffror bevisadt, att, om man bibehåller majoritetsvalen, det sunda hemmansägareintresset kommer att försvinna ur Andra Kammaren, men, om man har proportionella val, kommer det att kvarstå som en aktningsskjudande minoritet.

Herr talman! Vi lefva för närvarande i en mycket svår politisk tid och det föreslås anordningar för att råda bot för detta.

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

Bland annat föreslås det, att man skall upplösa den ena eller båda kamrarna och utlysa nya val. Jag vill erinra om, herr talman, att Kungl. Maj:t framlagt ett rösträttsförslag år 1904. Detta förkastades. Kungl. Maj:t framlade ett förslag 1905. Detta förkastades. Kungl. Maj:t framlade förslag 1906. Detta förkastades. Huru går det med Kungl. Maj:ts förslag år 1907? För min del uttalar jag en liflig anslutning till dem, som i år vilja få ett slut på rösträttsstriderna. Men vi skola se saken äfven från en annan synpunkt. Om man uti politiken tager ett steg, bör man beräkna hvarthän det följande steget leder. Antaget nu, att alla förslag i år falla och att det således icke blir någon lösning af rösträttsfrågan. Jag skall be att angående denna eventualitet få uttala min mening, den må hafva det värde för stunden, som den kan. Jag är emellertid öfvertygad om att den inför historien skall hafva ett giltigt värde. Min åsikt är, att, om icke någon lösning nu kommer till stånd, den högsta ledningen må utmärka sig för full fasthet. Kungl. Maj:t har, under den gjorda förutsättningen, icke någonting annat att göra än att se tiden an, ty i tvifvelaktiga fall bör man icke handla. Detta är, enligt min uppfattning, öfverensstämmande med konungamaktens värdighet. Konungamakten har framlagt förslag tre gånger förut och för fjärde gången till innevarande års Riksdag. Skulle icke heller i år någon positiv lösning vinnas, så anser jag, att konungamakten icke bör för närvarande hvarken 1907 eller 1908 af sig själf framlägga något förslag, utan låta tiden gå och låta Riksdagen utarbete det förslag, densamma kan finna lämpligt. Kungl. Maj:t har då i sin hand att pröfva.

Jag vill fästa uppmärksamheten på, att de män inom Riksdagen, hvilka bidra till att frågan eventuellt faller i år, ådraga sig ett stort ansvar. Men Kungl. Maj:t bör fästa afseende därvid och icke framlägga nya förslag, innan sinnena hunnit att lugna sig. Det är också öfverensstämmande med grundlagens bud, att grundlagsfrågor skola vinna en fullständig mognad och icke uti hast forceras och drifvas fram. Man vet icke, om lösningen blir till landets väl eller ofärd. En lösning behöfva vi, men då Riksdagen icke kunnat ena sig om densamma, så får den anstå någon tid. Detta är mycket bättre.

Jag nämnde om ansvar, och jag skall därmed sammanbinda en egendomlig företeelse, som förekommer hos motståndarne till det proportionella valsättet. De tala om fel, knep, valknep, idel valknep, likasom skulle svenska nationen icke syssla med något annat än detta. Jag vill fästa herrarnes uppmärksamhet på, att fel ådraga sin upphofsman ett drygt ansvar. Detsamma gäller om knep såväl i det allmänna lifvet som i det enskilda lifvet. Begås ock dessa knep inom något af Riksdagens utskott, de blifva icke ansvarslösa.

Jag skulle, herr talman, ha åtskilliga detaljer att anföra, men jag skall nöja mig med en. Herr Staaff hade ett anförande i går, där han talade om det konstitutionella sammanhanget mellan Konungen och hans rådgifvare. Han framhöll, att Konungen tager råd och beslutar i enlighet med dessa råd. Ja, detta är det konstitutionella styrelsesättets väsen. Man har länge tvistat om definitionen af begreppet regering. Friherre Gripenstedt, den framstående finansministern, gjorde gällande, att regeringen var Konungen i statsrådet. Detta synes mig vara den grundlagsenliga och riktiga uppfattningen. Om vi åter erinra oss de tal, som vi ofta hörde under 1906 års riksdag från den Staaffska regeringens medlemmar, så hette det nästan alltid: Kungl. Maj:ts regering, Kungl. Maj:ts regering. Men detta uttryck skorrade mycket illa i örat på en grundlagstolkare af Hedins rang och betydelse. Om han lefvat, skulle han helt visst hafva inlagt en gensaga däremot. Kungl. Maj:ts regering skulle betyda, att Konungen har några rådgifvare, som regera i hans ställe. Det är han, som regerar i kretsen af sina rådgifvare, då han följer deras råd. Herr Staaff begagnade ett mycket skarpt uttryck om detta. Jag vet icke, hvarför han så gjorde, men ett skarpt uttryck skulle verkligen kunna tillämpas på den definition, som han jämte medmotionärer i sin motion angifvit på majoritetens uppgift. Ty där har herr Staaff med tydliga ord sagt, att det är majoritetens uppgift att styra land och folk. Detta är dock enligt regeringsformens § 4 förbehållet åt Konungen i samråd med hans ministrar. Det är icke en regerande Riksdag vi skola ha, utan vi skola ha en sådan Riksdag, som 1809 års grundlagsstiftare konstituerade. De voro å ena sidan angelägna att få bort Konungens envælde, de voro å andra sidan angelägna att få bort de missbruk, som skett under frihetstiden, då det fanns en regerande Riksdag.

Herr talman! Jag sade, att vi lefva i bistra tider, då man kan säga, att fäderneslandets välfärd står på spel. Något måste göras för att lösa den nu föreliggande frågan. Kommer emellertid icke lösningen till stånd i år, så är det mitt till historien uttalade ord, att Kungl. Maj:t må låta därvid bero, till dess sinnena hunnit lugna sig. Om man skådar sig omkring och tänker på hvad som säges och yttras i kammaren, kan man icke undgå att göra den iakttagelsen, att här ofta förståndet, såsom jag för en stund sedan påpekade, får vika för en politisk hypnotism.

Då alltså fäderneslandets väl står på spel och då fäderneslandets lugna utveckling synes kunna tryggas därigenom, att Andra Kammaren ansluter sig till den reservation, som blifvit afgifven af herrar Hans Andersson, Nylander och Lindblad, så hemställer jag, herr talman, om bifall till nämnda reservation.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Som flere talare anmält sig för yttrandes afgifvande, men tiden nu var framskriden, uppsköts den vidare behandlingen af ifrågavarande utlåtande till kl. 7 e. m., då detta sammanträde enligt utfärdadt anslag komme att fortsättas; och åtskildes kammarrens ledamöter kl. 4,16 e. m.

In fidem

Herman Palmgren.